

**Valsts cilvēktiesību biroja
1997. GADA ZIŅOJUMS**

Valsts cilvēktiesību birojs ir patstāvīga valsts iestāde, kas veicina cilvēka un pilsoņa pamattiesību un pamatbrīvību ievērošanu Latvijas Republikā atbilstoši Satversmei un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību jomā, kā arī konstitucionālajam likumam «Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi».

Birojs ir juridiska persona ar savu budžetu. Tas ir neatkarīgs lēmumu pieņemšanā un uzdevumu realizācijā.

Biroja uzdevums ir ne retāk kā reizi gadā sniegt Saeimai un Ministru kabinetam rakstveida ziņojumu par biroja darbu.

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju»)

Saturs

Atskats uz paveikto	
Olafs Brūvers, VCB direktors	3
Kaija Gertnere, VCB direktora vietniece	5
Analīze, pētījumi un viedokļi	8
Mazaizsargāto sabiedrības grupu tiesības	10
Bērnu tiesības	10
Personu ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem tiesības	12
Ieslodzīto un bijušo ieslodzīto tiesības	13
Patvēruma meklētāju tiesības	13
Citu sabiedrības grupu tiesības	14
Nacionālo minoritāšu tiesības	14
Pacienta tiesības	15
Homoseksuālistu tiesības	15
Prostitūtu tiesības	15
Vispārējie cilvēktiesību jautājumi	16
Satversmes II daļa	16
Reliģijas brīvība	17
Valsts valoda	18
Pilsonība	19
Pulcēšanās brīvība	19
Tiesības uz taisnīgu tiesu	20
Dzīvesvietas reģistrācija	21
Diskriminācija darba tirgū	22
Valsts pārvalde	22
Īpašuma tiesības	22
Sociālās tiesības	23
Informācija un izglītība	24
Mazaizsargāto sabiedrības grupu tiesības	24
Citu sabiedrības grupu tiesības	27
Vispārējie cilvēktiesību jautājumi	30
Biroja izbraukumi	31
Informatīvie izdevumi	33
Informācijas un dokumentācijas centrs	35
Sūdzību izskatīšana	36
Pielikumi	40
Likums par Valsts cilvēktiesību biroju	
Tiesību konsultatīvās padomes nolikums	
Invalīdu tiesību darba grupas nolikums	
Gada notikumu kalendārs	40
Alfabētiskais rādītājs	45

Biroju vada direktors, kuru pēc Ministru kabineta ierosinājuma uz četriem gadiem ieceļ Saeima.
(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

Birojs var veidot pastāvīgas konsultatīvās padomes, kā arī darba grupas atsevišķu projektu izstrādāšanai.

Konsultatīvo padomju nolikumus un darba grupu uzdevumus apstiprina biroja direktors. Viņš arī apstiprina konsultatīvo padomju un darba grupu sastāvu.

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

Lai noskaidrotu lietas apstākļus un konstatētu faktus, biroja direktors noklausās pušu un citu personu paskaidrojumu, lietpratēju atzinumus, kā arī iepazīstas ar cita veida informāciju, kas nepieciešama sūdzības izskatīšanai pēc būtības.

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

Atskatoties uz paveikto

1997. gada maija beigās Saeima mani ievēlēja par Valsts cilvēktiesību biroja (VCB) direktoru. Līdz direktora apstiprināšanai kopš 1995. gada jūlija šos pienākumus veica Kaija Gertnere - tagad direktora vietiece. Pateicoties viņai un visiem darbiniekiem, Valsts cilvēktiesību birojs ir ieguvis plašu starptautisku autoritāti un cieņu. Tieši tādēļ arī šobrīd direktora vietiecei Kaijai Gertnerei ir uzticēti pienākumi un atbildība par piešķirtā starptautiskā finansējuma nodrošinājumu birojā veiktajiem projektiem.

Zinot to, ka biroja vārds ir labi pazīstams ārpus mūsu valsts robežām, uzsākot darbu birojā, uzskatīju, ka vislielākā uzmanība jāpievērš tieši Latvijai. Vēl joprojām tā ir mana pārliecība, ka vislielākās pūles jāveltī biroja efektivitātes uzlabošanai mūsu valstī. Līdz ar to manas darbības laikā kopš 1997. gada jūnija notikušas izmaiņas gan biroja vadīšanas stila, gan dažādu darbu un projektu veikšanas ziņā. Vēlos šeit runāt tikai par dažām, manuprāt, svarīgākajām lietām.

Ar direktora rīkojumu nodibināta VCB Tiesību konsultatīvā padome, kurā darbojas Latvijā un ārpus tās pazīstami juristi (Padomes darbības nolikumu skatīt pielikumā Nr.1). Šīs padomes uzdevums ir sekmēt biroja darbu dažādu likumu un projektu izvērtēšanā no cilvēktiesību ievērošanas viedokļa, kā arī sniegt birojā palīdzību, izskatot dažādu jautājumus tiesiskos aspektus. Padomi vada Eiropas cilvēktiesību tiesas Strasbūrā tiesnesis Egils Levits.

Sadarbībā ar biroju, kā arī tieši pēc biroja iniciatīvas ir nodibinātas vēl vairākas konsultatīvas padomes, kurās piedalās gan biroja darbinieki, gan arī direktors. Lai pētītu dažādu reliģisku kustību, sektu un kultu darbību Latvijā, kā arī lai izskatītu jautājumus par to reģistrāciju saskaņā ar likumdošanu, konsultatīva padome izveidota Tieslietu ministrijas pakļautībā. Birojs aktīvi piedalās Iekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izveidotajā padomē, lai sniegtu savus atzinumus un rekomendācijas to jautājumu risināšanā, kas skar cilvēkus, kuriem nav Latvijas pilsonības.

Labklājības ministrijas paspārnē darbojas Invalīdu lietu nacionālā padome, un Izglītības un zinātnes ministrijas vadībā MK Bērnu tiesību aizsardzības komisija, kurās darbojas biroja pārstāvji.

Bez šīm padomēm biroja darbinieki savā ikdienas darbā piedalās arī dažādās darba grupās. Tāpat regulāri ar saviem priekšlikumiem, iebildumiem un norādījumiem cilvēktiesību ievērošanā un nodrošināšanā piedalāties Saeimas cilvēktiesību un citu komisiju sēdēs. Domāju, ka svarīgi ir pieminēt to, jo par šādām aktivitātēm samērā reti esam ziņojuši masu medijiem un sabiedrībai, uzskatot to par mūsu ikdienas darbu.

Līdz ar manu apstiprināšanu biroja direktora amatā esmu ieviesis jaunu pieeju attieksmē pret cilvēkiem, proti - regulāri personīgi pieņemu apmeklētājus. Tas palīdz direktoram labāk iepazīties ar vispārējo situāciju un problēmām sabiedrībā, kā arī dod iespēju cilvēkiem personīgi tikties ar biroja direktoru.

Lai veicinātu cilvēktiesību ievērošanu un sekmētu biroja darbu, kā biroja direktors jau no paša darbības sākuma esmu izrādījis savu iniciatīvu, lai tiktos ar visu līmeņu valsts amatpersonām. Varu izteikt gandarījumu un atzinību par konstruktīvo un labo sadarbību, kas nenoliedzami palīdzējusi atrisināt ne vienu vien problēmu. Šādas iniciatīvas izrādīšanu uzskatu par ļoti svarīgu, tādēļ nākotnē vēlos to tikai stiprināt.

Kopš 1997. gada jūnija līdz gada beigām esmu iepazinies ar gandrīz visām ieslodzījumu vietām Latvijā. Ieslodzījumu vietu administrācijas un vadība nekad nav liegusi mūsu darbiniekiem apmeklēt cietumus, iepazīties ar patieso situāciju šajā jomā. Sūdzību izskatīšanas procesā biroja darbiniekiem vienmēr ir bijusi iespēja tikties ar ieslodzītajām personām. Patīkami, ka biroja norādījumi un rekomendācijas tiek ņemtas vērā. Patreiz biroja darbinieki strādā pie to personu rehabilitācijas jautājumiem, kuras atbrīvojas no ieslodzījumu vietām.

Kā ļoti svarīgu biroja popularizēšanas veidu uzskatu regulārus ikmēneša izbraukumus uz kādu no Latvijas pilsētām vai ciemiem. Šādi izbraukumi mani vēlreiz pārliecinājuši par to, ka ir jāveltī vislielākās pūles, lai biroja vārds būtu pazīstams arī plašākai sabiedrībai Latvijā. Pieredze, ko es un mani kolēģi esam guvuši, rāda, ka cilvēkiem nav pietiekošas informācijas par mūsu darba aktivitātēm. Katrā ziņā jāturpina Latvijas iedzīvotāju apmeklēšana dažādās vietās un viņu informēšana par cilvēktiesību jautājumiem.

Jārunā arī par kādu problēmu, proti - biroja finansējumu. Valsts budžeta līdzekļi, ko esam saņēmuši biroja darbinieku algām un biroja uzturēšanai, nav pietiekami. Līdz ar to man kā direktoram un mums visiem kopā būs jāpieliek daudz pūļu, lai sasniegtu vajadzīgo rezultātu.

Runājot par biroja 1997. gada darba aktivitātēm, jāteic, ka katrs darbinieks atsevišķi un visi kopā esam veikuši nozīmīgu darbu. Par to katrs varēs pārliecināties nākošajās šī ziņojuma lappusēs. Par sevi varu teikt, ka esmu radis būt kustībā, tādēļ ar prieku personīgi iesaistos dažādos pasākumos, kā arī uzņemos pienākumus. Līdz ar to retāk esmu atrodams, sēžot pie rakstāmgalda baltā krekļā ar kaklasaiti.

Vēlos pateikties visiem saviem kolēģiem par paveikto un iecerēto, par ideālismu savā darbā, kā arī par atbalstu, bez kura mans darbs būtu neiespējams. Izmantojot šo iespēju, paldies saku starptautiskajām institūcijām un mūsu biroja atbalstītājiem, ar kuru palīdzību varam veikt tik ļoti nepieciešamo informācijas un izglītības darbu. Īpaša pateicība Apvienoto Nāciju Attīstības programmas pārstāvniecībai Latvijā par atbalstu, ko esam saņēmuši.

Ceru, ka nākotnē Valsts cilvēktiesību birojs iegūs arvien lielāku un patiesāku visu Latvijas iedzīvotāju uzticību un cieņu.

Olafs BRŪVERS

Valsts cilvēktiesību biroja direktors

«Rīkojies tā, lai tavas gribas maksima vienmēr vienlaikus varētu nodarēt

par vispārējās likumdošanas principu.»

Imanuēls Kants

Atskats uz paveikto un VCB starptautisko sadarbību

Lielu ieguldījumu Valsts cilvēktiesību biroja veiksmīgā attīstībā jau kopš 1995. gada ir devuši starptautiskie sadarbības partneri, galvenokārt Apvienoto Nāciju attīstības programma (ANAP) un Apvienoto Nāciju Augstā Cilvēktiesību komisāra birojs.

Valsts cilvēktiesību birojs ir valsts iestāde, kuras pamatbudžetu garantē valsts. Apzinoties Latvijas ierobežotās finansiālās iespējas, kas birojam šobrīd nodrošina vienīgi minimālu funkciju izpildi, starptautiskais finansējums sniedz iespēju birojam pilnvērtīgi attīstīties un pildīt likumā "Par Valsts cilvēktiesību biroju" noteiktos uzdevumus.

1996. gada sākumā starptautiska projekta ietvaros ANAP¹ un Apvienoto Nāciju Augstā Cilvēktiesību komisāra birojs² birojam piešķīra 1.7 miljonus USD uz četriem gadiem. Šie līdzekļi ir paredzēti biroja kā valsts padomdevēja cilvēktiesību jautājumos veidošanai, pētījumiem un analīzei dažādās cilvēktiesību jomās, sabiedrības izglītošanai un informēšanai cilvēktiesību jautājumos, sūdzību izskatīšanas procesa pilnveidošanai, sadarbībai ar ieinteresētajām organizācijām un institūcijām, vietējo un starptautisko ekspertu piesaistīšanai, kā arī darba tehniskai nodrošināšanai.

ANAP starptautiskais projekts ir unikāls tādēļ, ka tas paredz iespēju birojam pašam lemt un administrēt piešķirtos līdzekļus saskaņā ar projektā noteiktajiem mērķiem. Šāda veida projekts galveno atbildību uzliek izpildītājam, vienlaikus paredzot ievērojamu rīcības brīvību lēmumu pieņemšanā atbilstoši vajadzībām.

Lielākā daļa no biroja darbības tiek veikta ar starptautiskā finansējuma palīdzību. Vēlos uzsvērt dažas būtiskas aktivitātes 1997. gadā:

Sadarbībā ar Naturalizācijas pārvaldi un Sorosa fondu birojs kopīgi uzsāka projektu "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību", kura mērķis bija iegūt objektīvu un

¹ ANAP ieguldījums - 240,000 USD, Zviedrijas - 400,000 USD, Nīderlandes - 350,000 USD, Somijas - 150,000 USD

² Apvienoto Nāciju Augstā Cilvēktiesību komisāra biroja ieguldījums - 628,000 USD

neitrālu informāciju par pilsonības un identitātes jautājumiem, kā arī noskaidrot iemeslus lēnajai naturalizācijas procesa gaitai. Pētījuma respondenti bija gan pilsoņi gan pastāvīgie iedzīvotāji, lai varētu pilnīgāk izziņāt sabiedrības attieksmi pret būtiskiem mūsu valsts attīstības jautājumiem saistībā ar integrāciju. Atbildes uz pētījumā uzdotajiem pamatjautājumiem par Latvijas iedzīvotāju attieksmi un izpratni pret valsti, pilsonību, valodu, citām tautībām palīdzēs biroja tiešajā darbā, un, cerams, kalpos kā objektīvs informācijas avots valsts amatpersonām un likumdevējiem, pieņemot lēmumus, kas veicinātu sabiedrības integrāciju.

biroja televīzijas raidījums "Cilvēks un viņa tiesības" ir vispazīstamākā un augstāk vērtētā biroja aktivitāte³. Šis raidījums atspoguļo cilvēktiesību aktualitātes un sniedz sabiedrībai informāciju par indivīda tiesībām, kā arī cenšas veidot iecietīgu attieksmi pret jautājumiem, par kuriem ir Latvijā šobrīd ir pieejams maz informācijas un pret kuriem ir pretrunīga attieksme. Skatītāju auditorija raidījumam "Cilvēks un viņa tiesības" kopš tā uzsākšanas ir dubultojusies, vidēji šo raidījumu skatās ir aptuveni 240,000 cilvēku.

1997. gadā biroja telpas tika padarītas pieejamas invalīdiem, kas pārvietojas ar ratiņiem. Biroja ēkā iebūvēja jaunu liftu un tīpašu pacēlāju ēkas ārpusē. Šim uzlabojumam starptautiskajā ANAP projektā bija paredzēti līdzekļi, lai padarītu biroja telpas pieejamas visai sabiedrībai, arī cilvēkiem ar kustību traucējumiem.

Priekšlikumi, rekomendācijas

1997. gads iezīmējas kā svarīgs laika posms Latvijas starptautisko saistību nodrošināšanā cilvēktiesību jomā. Saeima pieņēma Likumu par bēgļu statusu un ratificēja ANO bēgļu konvenciju. Birojs izstrādāja un iesniedza valdības darba grupai priekšlikumus likumprojekta izstrādei un piedalījās tā apspriešanā. Savu priekšlikumu formulēšanā birojs izmantoja starptautisko tiesību ekspertu padomus, lai ieteikumi būtu saskaņā ar Eiropas Savienības prasībām.

1996. g. decembrī birojs izplatīja viedokļi par atšķirībām pilsoņu un personu bez LR pilsonības tiesībās, kurā birojs konstatēja vairākus tiesību ierobežojumus, kas bija pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā. 1997. gadā Saeima likvidēja ierobežojumu, kas vienīgi pilsoņiem atļāva strādāt par ugunsdzēsējiem. Arī Amnestijas likums, kas tiek pieņemts atsevišķi katru gadu, 1997. gadā neparedz ierobežojumu amnestiju piemērot tikai LR pilsoņiem. Birojs turpina aizsāktās diskusijas ar Saeimu un valdību, lai panāktu pārējo ierobežojumu atcelšanu, proti: tiesības strādāt par privātdetektīvu, bruņotas apsardzes darbinieku, gaisa kuģa apkalpes darbinieku, zvērinātu advokātu un advokāta palīgu, kā arī tikt ievēlētiem draudžu vēlēšanās institūcijās

Jūnijā Saeima ratificēja Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, tādējādi atzīstot par saistošiem tajā noteiktos demokrātijas un cilvēktiesību standartus, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikciju. Sadarbībā ar Eiropas Padomi, birojs organizēja izglītojošus seminārus juridiskās profesijas pārstāvjiem par

³ Pēc Baltijas Datu Nama 1997. gadā veiktā pētījuma "Cilvēktiesības" datiem

Konvencijas nozīmi un piemērošanu praksē, kā arī sagatavoja un izplatīja informatīvus materiālus par Konvencijā noteiktajām tiesībām.

Starptautiskie notikumi

Jūnijā ANAP sadarbībā ar biroju Rīgā organizēja starptautisku reģionālu konferenci "Demokrātijas veidošana: no teorijas līdz praksei". Viens no konferences mērķiem bija dalībvalstu pieredzes apmaiņa par nacionāla līmeņa mehānismiem cilvēktiesību aizsardzības nodrošināšanai. Konferences dalībniekiem bija iespējas iepazīties ar Latvijas piemēru - Valsts cilvēktiesību biroja nodibināšanas procesu un darbību.

Augustā Valmierā notika Baltijas - Ziemeļvalstu konference par dzimumu līdztiesību "Sievietes un vīrieši dialogā", kas bija līdz šim vērienīgākais biroja līdzorganizētais pasākums. Četrus dienu konference, kas bija Ziemeļu Ministru Padomes lielākais projekts 1997. gadā, pulcināja kopā gandrīz 2000 interesentus, brīvprātīgos, kultūras programmas dalībniekus un žurnālistus. Konferences mērķis bija pievērst Baltijas valstu valdību, parlamentu un sabiedrības uzmanību uz abu dzimumu līdztiesības jautājumu kā vienu no valsts sociālās attīstības pamatnoteikumiem, kā arī veicināt abu dzimumu dialogu par populāriem stereotipiem un problēmām, kas ir saistītas ar sieviešu un vīriešu tiesību vienlīdzīgu realizāciju.

Starptautiskā atzinība

Aprīlī birojs viesojās ES Komisijas Komisārs Hanss Van den Bruks. Iepazīstoties ar biroja darbu, viņš atzinīgi novērtēja paveikto un nosauca biroju par "superombudu". Komisārs atzina, ka birojs ir piemērotāka struktūra cilvēktiesību situācijas uzlabošanai nekā Eiropā tradicionālās ombudu⁴ institūcijas. Viņš izteica ES Komisijas ieinteresētību atbalstīt biroja darbību informācijas un izglītības jomā, paredzot tam līdzekļus 1998. gadā.

Jūnijā biroju apmeklēja Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) ģenerāļsekretāra vietnieks R. Ahmeds un ANAP Centrāl- un Austrumeiropas reģionālā biroja direktors H. Kruiderinks, lai iepazītos ar vienu no ANAP finansiāli lielākajiem projektiem. ANO amatpersonas kā papildus mērķi ANAP starptautiskajam projektam puda biroja lomu kā modeli citām valstīm šajā un citos pasaules reģionos, uzskatot biroju kā piemēru veiksmīgam risinājumam cilvēktiesību aizstāvēšanas veicināšanai nacionālā līmenī.

Novērtējums

Jau otro gadu pēc biroja pasūtījuma tiek veikta Latvijas iedzīvotāju socioloģiska aptauja "Cilvēktiesības", lai noskaidrotu sabiedrības attieksmi pret dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, kā arī izvērtētu biroja darbību. Šo aptauju birojs izmanto, lai uzzinātu sabiedrības uzskatus par būtiskākajām cilvēktiesību jautājumiem, cik lielā mērā cilvēki ir apmierināti ar savu tiesību ievērošanu un iespējām tās aizstāvēt, kā iedzīvotāju prioritātes tiek atspoguļotas biroja darbībā un, ievērojot aptaujas rezultātus, plānot nākotnes darbus. Salīdzinot 1996.g. un 1997.g. veikto aptauju rezultātus, kā pozitīvs

⁴ Ombuds, "tautas aizstāvis", pārsvarā ir parlamenta iecelta amatpersona, kuras darbība noteikta konstitūcijā vai īpašā likumā. Ombuda pamatfunkcija ir pārraudzīt valsts administrācijas darba atbilstību likumiem, to parasti veic izskatot iedzīvotāju rakstiskās sūdzības.

rādītājs jāmin fakts, ka pēdējā gada laikā gandrīz par 20% pieaudzis to Latvijas iedzīvotāju skaits, kuri ir informēti par biroju (kopā, vairāk kā puse Latvijas iedzīvotāju).

1997. gada pavasarī ANAP veica neatkarīgu auditu par biroja pirmajā gadā izlietotajiem līdzekļiem starptautiskā projekta ietvaros. Auditoru slēdziens, izvērtējot projekta realizāciju, bija pozitīvs.

Viena no starptautisko donoru prasībām ANAP starptautiskā projekta ietvaros ir Latvijas valdības rīcība, pakāpeniski un samērīgi palielinot valsts budžeta piešķirumu birojam, lai 2000. gada janvārī, kad starptautiskais finansējums beigsies, birojs būtu spējīgs pilnvērtīgi veikt visus savus likumā paredzētos uzdevumus.

Valsts cilvēktiesību biroja
direktora vietniece
Kaija Gertnere

Analīze, pētījumi un viedokļi

«Biroja uzdevums ir pētīt situāciju cilvēktiesību ievērošanā valstī..., veikt Latvijas tiesību normu analīzi, lai noskaidrotu to atbilstību Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību jomā. »

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

Šajā sadaļā ietverta biroja analīžu, pētījumu un viedokļu tekstus interesentiem ir iespēja saņemt biroja Informācijas un dokumentācijas centrā.

Pagājušajā gadā Turgus un sociālo pētījumu centrs «Baltijas datu nams» veica iedzīvotāju aptauju, lai noskaidrotu, kā šobrīd Latvijā tiek ievērotas cilvēktiesības, kurās jomās tās visbiežāk tiek pārkāptas, kādi ir cilvēktiesību pārkāpumu galvenie iemesli, kāda ir iedzīvotāju informētība par Valsts cilvēktiesību biroja aktivitātēm, kā tiek vērtēta biroja darbība kopumā un atsevišķās jomas.

Aptaujāti tika 1023 iedzīvotāji (respondenti), vecumā no 15 līdz 74 gadiem, 104 izlases punktos.

Par vissvarīgāko problēmu cilvēktiesību ievērošanas jomā respondentu vairākums uzskata veco cilvēku tiesību ievērošanu - 51,2% respondentu. Otrajā vietā ir nosaukti pilsonības jautājumi, kuri visaktuālākie šķiet cittautiešiem, tikpat nozīmīgu vietu ieņem tiesības uz izglītību, bērnu tiesības un tiesības uz taisnīgu tiesu. Latviešus, vairāk par cittautiešiem satrauc vardarbība ģimenē, bērnu tiesības un tiesības uz taisnīgu tiesu.

22,6% uzskata, ka tikai pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas ir pārkāptas viņu cilvēktiesības. Interesanti, ka, pieaugot izglītības līmenim, pieaug arī respondentu skaits, kuri uzskata, ka viņu cilvēktiesības ir pārkāptas.

Salīdzinot šī pētījuma datus ar 1996. gada septembrī veikto pētījumu, jāsecina, ka vairākums problēmu nav zaudējušas aktualitāti. Tādas problēmas kā bērnu tiesības, taisnīga tiesa un tiesības uz vienlīdzīgām valsts

garantijām tagad iedzīvotājus satrauc vēl vairāk nekā pirms gada. Īrnieku tiesību ievērošana, attieksme pret kuru 1996. gada aptaujā netika pētīta, respondentu skatījumā pašlaik ir viena no svarīgākajām problēmām.

Aptaujāto vairākums samērā kritiski vērtē situāciju cilvēktiesību ievērošanas jomā Latvijā. Gandrīz divas trešdaļas respondentu uzskata, ka problēmas risinās ar grūtībām vai cilvēktiesības tiek ievērotas ļoti slikti. Attieksme pret cilvēktiesību ievērošanu Latvijā kopš 1996. gada būtiski nav mainījusies. Lielākā daļa respondentu, kuri uzskata, ka viņu cilvēktiesības tika pārkāptas, jūtas diskriminēti darba attiecībās. Aptuveni viena trešdaļa nosauc dzīves apstākļus un tiesības uz pilsonību kā cilvēktiesību pārkāpuma jomu.

Kā galvenie iemesli, kāpēc tika pārkāptas cilvēktiesības, visbiežāk tika minēta valoda, tautība un vecums. Salīdzinot ar 1996. gada pētījuma datiem, pieaudzis to respondentu skaits, kuri uzskata, ka viņu cilvēktiesības pārkāptas vecuma dēļ. Ja iepriekšējā aptaujā šo faktoru minēja galvenokārt vecākās paaudzes cilvēki, tad pagājušā gada aptauja liecina, ka vecuma dēļ cietuši arī jaunieši.

Diezgan ievērojami samazinājies to iedzīvotāju skaits, kuri uzskata, ka viņu cilvēktiesības tika pārkāptas viņu tautības dēļ. Tautību un vecumu kā cilvēktiesību pārkāpumu iemeslus pārsvarā nosaukuši cittautieši, īpaši nepilsoņi. Savukārt latvieši lielā mērā jūtas diskriminēti vecuma dēļ, politiskās vai citas pārliecības dēļ.

Salīdzinot ar iepriekšējā pētījuma datiem, biroja darbības vērtējums kopumā nav mainījies.

Mazaizsargāto sabiedrības grupu tiesības

Bērnu tiesības Situāciju bērnu tiesību aizsardzības jomā birojs novērtēja kā neapmierinošu. No birojā saņemtajām sūdzībām un konsultācijām ar sabiedriskajām organizācijām, birojs ir izcēlis vairākas bērnu tiesību aizsardzības jomas, kurās ir īpašas problēmas:

- lielai daļai ģimeņu ar bērniem sociālās labklājības līmenis ir nepietiekošs, lai apmierinātu bērnu primārās vajadzības, netiek radīti priekšnoteikumi bērna individualitātes attīstībai;
- tā kā nav izveidota atbilstoša aprūpes un rehabilitācijas sistēma valstī kompleksi netiek risinātas klaiņojošo, skolu neapmeklējošo bērnu un nepilngadīgo likumpārkāpēju problēmas;
- bērni, kuri cietuši no vardarbības nesaņem atbilstošu palīdzību no valsts, tiesībsargājošo iestāžu darbinieki nav sagatavoti saskarsmei ar šādiem bērniem, bet Latvijas tiesību normas neierobežo vardarbībā cietušo bērnu nopratināšanu skaitu;
- īpašas problēmas pastāv bērnu invalīdu integrācijas jomā, jo vispārizglītojošās skolas nav gatavas pieņemt šādus bērnus, savukārt speciālās skolas neatbilst bērna vispusīgas attīstības vajadzībām;
- līdzīgas problēmas skar bāreņus un bez vecāku gādības palikušos bērnus. Lai arī bērni ir valsts aprūpē un ir sociāli nodrošināti, esošā sistēma nenodrošina viņu pilnvērtīgu attīstību un sagatavotību patstāvīgai dzīvei;

Atbilstoši šim vērtējumam, birojs sagatavoja un iesniedza ieteikumus bērnu tiesību aizsardzības 1998. - 2000. gada valsts programmai, kuru izstrādā Ministru kabineta Bērnu tiesību aizsardzības komisija.

Biroja ieteikumi ietver vairākus nozīmīgus jautājumus - bērnu invalīdu integrāciju sabiedrībā; informācijas pieejamību bērniem, vecākiem un citām ieinteresētām personām par bērnu tiesībām un to īstenošanu; bērnu tiesību aizsardzības iestāžu darbinieku izglītības un sadarbības jautājumus u.c.

Sadarbībā ar Ģenerālprokuratūru, Bērnu fondu, LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultāti birojs izveidoja darba grupu izglītības programmas par vardarbību pret bērnu izstrādei prokuroriem un izziņas izdarītājiem. Programma ietvers profesionālo iemaņu attīstību saskarsmē ar vardarbībā cietušo bērnu, pratināšanas tehniku un tiesību normu interpretāciju.

Biroja rīkotajās mācības Valsts Policijas Nepilngadīgo lietu inspektoriem un pašvaldību policiju jaunatnes lietu inspektoriem par bērnu tiesību ievērošanu policijas darbā, dalībnieki izstrādāja dokumentu, kurš vērsa amatpersonu uzmanību uz kritisko stāvokli nepilngadīgo noziedzības jomā un nepietiekamiem policijas resursiem, kā arī ierosināja noteikt policijas darbu ar nepilngadīgajiem kā prioritāru. Sagatavotie priekšlikumi tika iesniegti lekšlietu ministrijas vadībai. Mācības bija pieaicināti lektori no Nīderlandes Policijas institūta.

Birojs konceptuāli atbalstīja Saeimā izstrādāto Bērnu tiesību aizsardzības likumprojektu, taču izstrādāja savus papildinājumus. Savos priekšlikumos īpašu uzmanību birojs vērsa uz šādām jomām:

*nepieciešams izveidot institūciju, kura valsts pārvaldes līmenī būtu atbildīga par bērnu tiesību aizsardzību un koordinētu ministriju un pašvaldību darbu šajā jomā.;

*pretrunā ar sievietes tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību ir atsevišķas likumprojekta normas, kas būtībā nozīmē grūtniecības mākslīgu pārtraukšanu. Embrija absolūto tiesību atzīšana uz dzīvi būtu pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas mērķi un nolūkiem;

*atbilstoši ANO Bērnu tiesību konvencijai likumprojektā nepieciešams ietvert vispārēju nediskriminācijas principu, kas noteiktu, ka savās tiesībās visi bērni ir vienlīdzīgi neatkarīgi no atšķirībām viņu vidū.

Birojs piedalījās šī likumprojekta apspriešanas darba grupās Saeimā. Likumu par Bērnu tiesību aizsardzību plānots pieņemt 1998.gadā.

Birojam nav pieņemama daļas sabiedrības nostāja, ka valstī vēlams ieviest maksas vidējo izglītību. Birojs izstrādāja viedokli par bērnu tiesībām obligāto izglītību iegūt bez maksas, tajā skaitā neieviešot arī maksu par mācību līdzekļiem. To paredz arī Latvijas starptautiskās saistības un nav pieļaujama šo tiesību sašaurināšana. Ar viedokli tika iepazīstinātas amatpersonas un sabiedrība.

Lai novērstu situāciju, kad bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem, kuru dzimšanas apliecībās minētie vecāki nav LR pilsoņi, nav iespēja iegūt LR pilsonību, birojs izstrādāja priekšlikumus un iesniedza tos Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā. Priekšlikumi paredz piešķirt LR pilsonību visiem bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem, kuri dzimuši Latvijā un tiek audzināti valsts vai pašvaldību audzināšanas iestādēs, neatkarīgi no vecāku pilsonības.

Birojs izstrādāja un iesniedza Pedagogu atbalsta centru priekšlikumus ieteikumiem audzināšanas darbam skolās un citās ar bērnu audzināšanu saistītās iestādēs.

Personu ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem tiesības

Birojs uzskata, ka personu ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem integrācija sabiedrībā joprojām ir apgrūtināta. Reformas šajā jomā jāvirza nevis uz pilnīgu aprūpi un medicīnisko nodrošinājumu, bet uz invalīda maksimālo sociālo spēju lietderīgu izmantošanu un maksimālu tuvināšanu veselu cilvēku darbībai. Latvijā invalīdi, atkarībā no slimības smaguma, tiek dalīti trijās invaliditātes grupās. Šāds iedalījums, pēc biroja uzskata, nespēj pilnībā atspoguļot slimības specifiku un traucē īstenot individuālu pieeju rehabilitācijas jomā.

Tādēļ birojs piedalījās Labklājības ministrijas darba grupās, kas izstrādāja invalīdu integrācijas koncepciju "Vienādas iespējas visiem", īpaši uzsverot ANO Paraugnoteikumu par vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu invalīdiem principu iekļaušanai šajā valsts koncepcijā.

Pētot šīs grupas tiesību situāciju valstī, birojs konstatēja, ka invalīdu informētība par savām tiesībām ir zema. Tādēļ, ņemot vērā sabiedrisko organizāciju priekšlikumus, tika izstrādāts lekciju cikls par invalīdu tiesībām, kurā ietvertas vairākas tēmas - invalīda statusa iegūšana, ārstniecība un medicīniski tehnisko palīgiekārtu iegāde, izglītība, profesionālā orientācija, arodapmācība, nodarbinātība, sociālā un juridiskā palīdzība u.c.

Pastāvošie LR Ministru kabineta noteikumi paredz, ka dzirdes invalīdi bezdarbnieka statusā netiek reģistrēti bez valsts valodas zināšanu apliecināšanas dokumenta. Šāda norma, savukārt ierobežo dzirdes invalīdu tiesības, tādēļ ierosinājām papildināt šos noteikumus ar normu, kas noteiktu iespēju redzes, dzirdes un runas invalīdiem iegūt bezdarbnieka statusu. Redzes, dzirdes un runas invalīdi jau ir atbrīvoti no valsts valodas pārbaudes, iegūstot LR pilsonību naturalizācijas kārtībā.

Īpaši neizsargāta grupa ir garīgi slimās personas. Šiem cilvēkiem nereti trūkst spēju, lai īstenotu savas tiesības. Tāpēc birojs sniedza atbalstu sabiedriskas organizācijas veidošanai, kuras mērķauditorija ir garīgi slimie un viņu tuvinieki un, kura ir pirmā šāda profila organizācija Latvijā.

Birojs uzskata, ka nedzirdīgo un vājdzirdīgo cilvēku tiesības pietiekamā līmenī netiek īstenotas. Valsts iestādēs nedzirdīgajiem nav nodrošināta iespēja tikt saprastiem, jo nav izstrādāts mehānisms, kā nodrošināt viņus ar tulku - kaut gan šādos gadījumos tas būtu valsts un pašvaldību uzdevums. Otrā tikpat svarīga joma ir izglītība. Šajā jomā birojs saskata divas svarīgas problēmas - mācību vieta un kvalitāte. Svarīgi, lai bērniem ar dzirdes traucējumiem būtu iespēja saņemt apmācību katrā Latvijas novadā, jo tas nodrošinātu bērna tiesības augt savā ģimenē.

Ieslodzīto un bijušo ieslodzīto tiesības

1997. gadā birojs saņēmis 60 sūdzības no bijušajiem ieslodzītajiem. Katru mēnesi no Latvijas cietumiem tiek atbrīvoti ap 200 cilvēki. 14. oktobrī birojā notika atklāta diskusija «Bijušo ieslodzīto rehabilitācija un integrācija sabiedrībā».

Izskatot ieslodzīto un bijušo ieslodzīto sūdzības, birojs konstatēja šādas problēmas:

- Latvijā nav vienotas sodu izcietušo personu sociālās rehabilitācijas valsts koncepcijas;
- atbrīvojoties no ieslodzījuma, cilvēkiem trūkst informācijas, kur var meklēt palīdzību, lai risinātu ar sociāliem jautājumiem saistītās problēmas;
- Latvijā nav speciāla rehabilitācijas dienesta, ar kura palīdzību bijušie ieslodzītie varētu integrēties sabiedrībā.

Patvēruma meklētāju tiesības

1997. gada 19. jūnijā LR Saeima pieņēma likumu «Par 1951. gada 28. jūlija Konvenciju un bēgļu statusu un tās 1967. gada 31. janvāra protokolu par bēgļa statusu» un likumu «Par patvēruma meklētājiem un bēgļiem Latvijas Republikā», kura sagatavošanā piedalījās arī biroja pārstāvis.

Birojs atbalstīja Saeimas rīcību, veidojot juridisku pamatu patvēruma piešķiršanai, kas attiecas uz vienu no būtiskākajiem cilvēktiesību jautājumiem – tiesībām meklēt un saņemt patvērumu no vajāšanas. Taču sākotnēji Latvija gan Ženēvas konvenciju, gan likumu paredzēja piemērot tikai attiecībā uz Eiropas valstu iedzīvotājiem. Tā kā citi Latvijas likumi neparedzēja personu legalizāciju, pamatojoties uz to, ka tai draud briesmas savas izcelsmes zemē, birojs uzskatīja, ka cilvēka pamattiesību ievērošanā un nodrošināšanā noteiktajiem minimālajiem pamatkritērijiem jābūt vienādiem gan attieksmē pret mūsu valsts iedzīvotājiem, gan attieksmē pret bēgļiem un patvēruma meklētājiem. Jāpiebilst, ka Latvijas Republika ir atzinusi par juridiski saistošu Vispārējo Cilvēka tiesību deklarāciju, kas nosaka, ka ikvienam ir tiesības meklēt patvērumu no vajāšanas citā drošākā valstī. Arī Latvijas iedzīvotājiem šīs tiesības citās valstīs liegtas netiek.

Tādēļ birojs ierosināja grozīt likumu «Par 1951. gada 28. jūlija Konvenciju un bēgļu statusu un tās 1967. gada 31. janvāra protokolu par bēgļa statusu» un atkārtoti apspriest pirmā lasījuma variantu, kurš paredzēja atzīt principu, ka tiesības meklēt patvērumu un iegūt bēgļa statusu ir atzīstamas par indivīda tiesībām, nevis par tiesībām, kas izriet no piederības konkrētai sabiedrības grupai (šajā gadījumā – patvēruma meklētājiem no Eiropas).

Citu sabiedrības grupu tiesības

Nacionālo
minoritāšu tiesības

Gatavojot pārskatu par nacionālo minoritāšu tiesībām izglītības jomā, biroja būtiskākie secinājumi ir šādi:

- aplūkojot jautājumu par valodu izglītības sfērā, jānošķir dzimtās valodas tiesības vispār no iespējam iegūt dažāda līmeņa izglītību. Gan Latvijas *Valodu likums*, gan *Izglītības likums* nosaka, ka “Latvijā ir garantētas tiesības iegūt izglītību valsts valodā. Tiesības iegūt izglītību savā dzimtajā valodā ir arī valstī dzīvojošajiem citu tautību pārstāvjiem”. Šobrīd Latvijā ir iespējams iegūt pamata un vidējo izglītību nacionālās minoritātes dzimtajā valodā, jo darbojas krievu, igauņu, čigānu, ukraiņu, ebreju, lietuviešu u.c. skolas. Jāatzīmē arī, ka ikvienai pie nacionālās minoritātes piederošai personai ir tiesības par saviem līdzekļiem izveidot skolas ar savu nacionālo valodu. Tādēļ droši var apgalvot, ka nacionālo minoritāšu tiesības izglītības jomā nav mazinājušās;
- nacionālo minoritāšu tiesības uz izglītību nesaraujami ir saistītas ar tiesībām lietot un mācīties dzimto valodu, jo valodai ir īpaša loma etniskās identitātes saglabāšanā un attīstībā. Nacionālo minoritāšu tiesības izveidot un vadīt izglītības iestādes ir pamatotas starptautiskajās tiesībās, savukārt valsts pienākums ir padarīt iespējamu šo izglītības iestāžu veidošanu, veicinot, piemēram, starptautisko līdzekļu piesaisti;
- būtiska ir nacionālo minoritāšu aktīva līdzdalība izglītības politikas noteikšanā, tādēļ to izstrādājot jāņem vērā nacionālo minoritāšu intereses un vajadzības, iesaistot tās lēmumu pieņemšanas procesā;
- Latvijas Republikas starptautiskās saistības nacionālo minoritāšu izglītības jomā nav pretrunā ar valsts likumdošanu. Taču, ņemot vērā svarīgumu, kādu starptautiskie dokumenti piešķir nacionālo minoritāšu tiesībām izglītības jomā, Latvijai savu iespēju robežās jāatbalsta un jāpaplašina nacionālo minoritāšu vēlmēs un vajadzībās.

- Pacienta tiesības** Birojs aizsāka analīzi par pacienta tiesībām no viena, taču ļoti būtiska aspekta – tiesībām uz ziņu par pacienta ārstēšanu, konkrētās slimības diagnozi un prognozi u.c. konfidencialitāti. Latvijas normatīvajos aktos noteiktā konfidencialitāte attiecas uz visām slimībām bez diferenciacijas, t. sk., arī uz ziņām par jebkuras personas saslimšanu ar seksuāli transmisīvajām slimībām, AIDS un inficēšanos ar cilvēka imūndeficīta vīrusu. Taču pacienta tiesību pārkāpums rodas gadījumā, ja pastāv iespēja šīs ziņas izpaust. Ziņas ar ārstniecības iestādes vadītāja atļauju var sniegt pēc Veselības un darbaspējas ekspertīzes ārstu komisijas, policijas, prokuratūras un tiesu iestāžu vadītāja rakstveida pieprasījuma par konkrēto pacientu, ja tas skar pacienta veselības, sabiedrības vai valsts intereses. Noteikumi neparedz minēto iestāžu vadītājiem norādīt mērķi, kādam nolūkam informāciju izmantos.
- Homoseksuālistu tiesības** Sabiedrībā joprojām pastāv lieli aizspriedumu pret cilvēkiem ar atšķirīgu seksuālo orientāciju, bieži konstatējama šo cilvēku diskriminācija.
- Tādēļ birojs kopā ar Homoseksualitātes informācijas centru aizsāka projektu, lai sniegtu informāciju gan gejiem un lezbietēm, gan sabiedrībai kopumā par homoseksuālistu tiesību jautājumiem un viņu problēmām. Projekta mērķis ir noskaidrot, vai šajā jomā pastāv sociāla un juridiska diskriminācija un, ja pastāv, kā to novērst.
- Prostitūtu tiesības** Latvijā izveidojusies situācija, ka prostitūcija atrodas puslegālā stāvoklī – cilvēki, kuri nodarbojas ar prostitūciju, šobrīd pieder pie sociāli un tiesiski neaizsargāto cilvēku kategorijas, jo prostitūcija ir aizliegta ar likumu, taču krimināli vajāti šīs nodarbes pārstāvji netiek. Apzinoties šo stāvokli, personas, kas nodarbojas ar prostitūciju, par vardarbību un citiem nodarījumiem policijā negriežas.
- Veselības veicināšanas centrs ir noorganizējis Prostitūcijas un seksuāli transmisīvo slimību profilakses darba grupu, kurā piedalās ārsti, tikumības policija, biroja pārstāvis, valstisko un nevalstisko organizāciju pārstāvji un personas, kuras nodarbojas ar prostitūciju. Galvenais šīs grupas darbs vērsts uz likumdošanas sakārtošanu prostitūcijas jautājumā.

Vispārējie cilvēktiesību jautājumi

Satversmes II daļa

Nozīmīgs notikums pagājušā gada nogalē bija Satversmes II daļas «Par cilvēktiesībām» konceptuāla apspriešana Saeimā. Birojs uzskata, ka šīs daļas pieņemšana būtiski nostiprinātu personas pamattiesības, jo tā būtu garantija šo tiesību vispilnīgākai aizsardzībai, kas ir valsts galvenais pienākums. Pieņemot Satversmes II daļu skaidri tiktu noteikta tiesību aktu hierarhija, kuras trūkums šobrīd rada grūtības tiesību normu piemērošanā kolīzijas gadījumos.

Birojs uzskata, ka jaunas valsts pamatlikuma daļas pieņemšana ir ievērojams notikums valsts un sabiedrības dzīvē, tādēļ projekts būtu jāapspiež ne tikai profesionālu juristu un cilvēktiesību ekspertu vidū, bet iespējami plašākā sabiedrībā.

Šajā projektā netika ietvertas daudzas būtiskas cilvēka pamattiesības, brīvības un pamatpienākumi, kuru pastāvēšanu birojs atzīst par pašsaprotamu:

- personas tiesības uz lietas taisnīgu, atklātu un savlaicīgu izskatīšanu kompetentā, neatkarīgā un objektīvā tiesā;
- tiesības, kas garantē taisnīgu attieksmi, ja persona tiek apvainota vai aizturēta sakarā ar aizdomām kriminālnodarījuma izdarīšanā; tiesības uz informācijas par apsūdzību saņemšanu un aizstāvību, princips par to, ka likumam nav atpakaļejoša spēka un ka kriminālatbildība var būt tikai individuāla;
- princips, ka nevienu personu nedrīkst piespiest atklāt savus politiskos vai reliģiskos uzskatus. Katra cilvēka politiskie vai reliģiskie uzskati ir viņa izvēle, ko nav nepieciešams atklāt, ja cilvēks pats to nevēlas;
- vispārējais neizraidīšanas princips, kas nosaka, ka neviens nevar tikt izraidīts no Latvijas uz valsti, kurā viņam draud briesmas dzīvībai vai brīvībai.. Šī principa ietveršana Satversmē ir būtiska garantija tam, ka Latvijas valsts atzīst patvēruma meklētāju tiesības un starptautiskos principus patvēruma meklētāju un bēgļu aizsardzības jomā;
- notiesāto un aizturēto personu minimālo tiesību aizsardzība, kas ir būtiska cilvēktiesību sastāvdaļa, jo šīs personas uzskatāmas par vienu no mazaizsargātajām sabiedrības grupām;
- vecāku pienākums nodrošināt bērnu izglītību; personu pienākums maksāt nodokļus; ievērot likumus; cienīt latviešu tautas un Latvijā dzīvojošo etnisko un nacionālo grupu tradīcijas un paražas.

Šajā punktā minētie priekšlikumi vairāk attiecināmi uz personas pienākumiem, taču jāatceras, ka nepastāv tikai vienas puses tiesības un otras - pienākumi. Ikvienai personai ir pamatpienākumi pret valsti, tādējādi radot savstarpēju līdzsvaru personas un valsts attiecībās.

Reliģijas brīvība

Birojs raugās, lai Latvijā ikvienam cilvēkam netiktu liegtas tiesības individuāli vai kopā ar citiem paust savu reliģisko pārliecību, lai cilvēks savas pārliecības dēļ netiktu vajāts u.c. Tādēļ birojs sniedza negatīvu novērtējumu par Saeimas deputātu izstrādāto likumprojektu "Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā", ar kuru paredzēts saukt pie atbildības neregistrētas reliģiskās draudzes dibinātājus, reliģisko organizāciju vadītājus vai pilnvarotās personas par darbības uzsākšanu pirms reliģiskās draudzes reģistrācijas, kā arī par šīs darbības turpināšanu pēc reliģiskās organizācijas reģistrācijas izbeigšanas tiesas ceļā. Uzskatījām, ka līdz ar šādas normas pieņemšanu tiks pārkāptas valsts garantētās cilvēka tiesības reliģijas brīvības jomā, tiks liegta sludināšanas brīvība, kā arī iespēja kopīgi ar ticības biedriem apvienoties un nodoties reliģiskiem kultiem un veikt citas reliģiskas darbības.

Valstij ir jāgarantē ikviena cilvēka tiesības paust savu reliģisko pārliecību, arī gadījumā, ja cilvēks vēlas to darīt grupā, kura nav ieguvusi reliģiskas organizācijas statusu. Šāds secinājums atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 9.pantam un kā liecina Eiropas Cilvēktiesību tiesas, 9.panta interpretācija, valstij nav pienākums atļaut atrast piemērotāko veidu attiecīgajai reliģiskai organizācijai iekļauties valsts juridiskajā struktūrā, jo šīs organizācijas locekļi vienlīdz labi var paust savus uzskatus arī ārpus juridiskas struktūras.

Reliģisko organizāciju reģistrācija

Atsaucoties uz sūdzībām, kas tika saņemtas gan no Jehovas lieciniekiem, gan citām reliģiskām organizācijām un liecināja par problēmām juridiska statusa iegūšanā birojs sagatavoja viedokli par reģistrācijas institūta saistību ar cilvēktiesībām.

Reliģiskas organizācijas reģistrācijas pieteikums un lēmums par reģistrāciju vai reģistrācijas atteikumi attiecas uz valsts tiesību sfēru, taču ir visnotaļ nozīmīgs arī attiecīgās organizācijas privāttiesībās, kuras juridisku statusu ieguvuši organizācijai ir krietni plašākas. Tomēr juridiska statusa neiegūšana nav saistāma ar cilvēktiesību pārkāpšanu, ja valsts garantē ikviena tiesības "individuāli vai kopā ar citiem" paust reliģisko pārliecību grupā, kas nav reģistrēta kā reliģiska organizācija.

Šādos gadījumos birojs uzskata, ka tiesību normas jāpiemēro tā, lai cilvēka pamattiesības nemainītos atkarībā no piederības reģistrētai vai neregistrētai reliģiskai organizācijai. Reģistrācijas institūts kā tāds nebūtu interpretējams tālāk par valsts statistikas mērķiem, kā arī no pašu reliģisko grupu viedokļa - lai tās varētu būt tiesībspējīgas, t.i. iegūtu juridiskas personas statusu, kas atvieglo to funkcionēšanu valsts tiesiskajā sistēmā.

Šobrīd sabiedrībā daudz tiek debatēts, ka saskaņā ar demokrātijas un cilvēktiesību pamatprincipiem visām reliģiskajām organizācijām piešķiramas vienādas tiesības, protams, ņemot vērā to darbības likumību atbilstoši valsts tiesību sistēmai. Savukārt, raugoties no otras puses - demokrātiskas valsts pienākums ir aizsargāt ne tikai minoritātes, bet arī savu identitāti un kultūrvidi. Tādēļ diferencētai attieksmei jābūt, īpaši tādās reliģiskas organizācijas publiskajās tiesībās kā laulāšana, izglītošana u.c.

Biroja pārstāvji ir piedalījušies vairākās Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas sēdēs, kurās skatīti jautājumi reliģijas brīvības jomā, ir izveidojušies laba sadarbība ar Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu nodaļu jautājumos, kuri saistīti ar valsts koncepciju reliģijas jautājumu risināšanai. Sadarbības rezultātā izveidota Jauno reliģisko kustību pētīšanas padome, kurā aktīvu darbojas biroja pārstāvji.

Valsts valoda

Birojs atbalstīja jauna valsts valodas likuma nepieciešamību, jo, lai arī latviešu valodai ir noteikts valsts valodas statuss, spēkā esošais Latvijas Republikas valodu likums regulē ne tikai latviešu, bet arī citu valodu lietošanu un aizsardzību.

Īpašam valsts valodas lietošanas un aizsardzības juridiskajam regulējumam ir jābūt arī tādēļ, lai paplašinātu latviešu valodas funkcionēšanu.

Taču tā kā valsts valodas lietošanas reglamentācija skar arī privāto sfēru un līdz ar to individuālās cilvēka tiesības, birojs sniedza atsaukumi un ierosinājumus par Latvijas Republikas valsts valodas likumprojektu jautājumos, kas skar cilvēktiesības. Jāpiebilst, ka tā kā katrā valstī valodas situācija ir atšķirīga, starptautiskie dokumenti cilvēktiesību un nacionālo minoritāšu aizsardzības jomā satur tikai vispārējās vadlīnijas valodas politikai un daudzu normu lietderību ļauj izvērtēt pašām dalībvalstīm.

Birojs ierosināja:

- Noteikt tās sfēras, uz kurām likumprojekts neattieksies. Piemēram, likumprojektam nav jāregulē reliģisko organizāciju praksē lietotā valoda, kā arī nacionālo un etnisko grupu valodu lietojums;
- nenoteikt, ka dokumentiem, kas izsniegti pēc 1992. gada 5.maija un tiek iesniegti Saeimā, valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijās, visās iestādē un civiltiesībās, uzņēmumos un organizācijās, jābūt pievienotam notariāli apstiprinātam tulkojumam valsts valodā, tā kā tas saistīts ar izmaksām;
- jāievēro dalījums starp publisko sektoru un privāto sektoru;
- neierobežot valodas lietojumu tādos pasākumos kā mītiņi, miermīlīgas demonstrācijas u.c.;
- noteikt lībiešu kā vienīgās pirmiedzīvotāju minoritātes valodas aizsardzības un veicināšanas mehānismus, īpaši materiālu bāzi valodas aizsardzībai un attīstībai;

Sniedzot vērtējumu par Ministru kabineta noteikumiem, kas paredzēja prasību pēc valsts valodas zināšanu apliecināšanas bezdarbnieka statusa iegūšanas procesā, birojs atzina šo normu par diskriminējošu un neatbilstošu LR Konstitucionālajam likumam "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", kā arī Valodu likumam. Latvijas Republikas Valodu likuma 4. pants šobrīd neaptver visas specialitātes vai amatus, kurus ieņemot nepieciešamas latviešu valodas zināšanas, tādēļ šādu prasību izvirzīšana darba meklētājam nav pamatota. Atbilstoši minētajam pantam latviešu valodas obligātas zināšanas nepieciešamas tikai tiem darbiniekiem, kuri strādā valsts varas un pārvaldes institūcijās, iestādēs, uzņēmumos un organizācijās.

Pilsonība

Birojs ir konstatējis, ka pastāv 7 tiesību ierobežojumi personām, kuras nav Latvijas Republikas pilsoņi nodarbinātības jomā un ir pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām un būtu jānovērš.

Tā kā līdz 1997.gada nogalei pilnībā ir novērsts tikai viens cilvēktiesību ierobežojums (Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta darbinieki var būt personas bez LR pilsonības), birojs aicināja uz sarunu Saeimā pārstāvēto frakciju pārstāvjus, lai apspriestu iespējas šīs atšķirības novērst. Tikšanās laikā birojs īpaši akcentēja to, ka, raugoties no cilvēktiesību viedokļa, stingri jāievēro dalījums starp publisko sfēru, kuru valsts var regulēt, un privāto, kurā valsts regulējums pieļaujams tikai atsevišķos gadījumos. Esošie ierobežojumi pamatā attiecināmi uz privāto sfēru, jo uzņēmējdarbība tirgus ekonomikā pieder privāto tiesību sfērai, - tiesības strādāt par privātdetektīvu, gaisa kuģu apkalpes darbinieku, iegūt aptiekas un veterinārapmaksas licenci. Birojs par diskriminējošām uzskata arī tās tiesību normas, kuras neļauj personām bez LR pilsonības ieņemt vēlētus amatus reliģisko draudžu institūcijās.

Pulcēšanās
brīvība

Izvērtējot likumu «Par sapulcēm, gājieniem un piketiem» pēc tā atbilstības starptautiskajām cilvēktiesību normām, birojs iebilst tā vairākiem formulējumiem. Likums nosaka, ka pasākumu sarīkošanai, ja tie atbilst likuma prasībām, nav nepieciešama valsts un pašvaldību iestāžu atļauja, bet tajā pašā laikā paredz, ka «pasākumu rīkot nedrīkst, ja organizatoram nav izsniegta izziņa, kas apliecina, ka pašvaldībai nav iebildumu pret pasākuma rīkošanu». Jākonstatē, ka atļauja, kas likumā tiek saukta par «izziņu», tomēr ir vajadzīga.

Pārāk plaši ir formulēti arī šajā likumā minētie aizliegumi. Aizliegts pie sevis turēt priekšmetus, kas var tikt piemēroti miesas bojājumu nodarīšanai. Taču arī ar pildspalvu un papīrnazi, lietussargu u.c. priekšmetiem var izdarīt miesas bojājumus, tādējādi šo priekšmetu turēšana var tikt uzskatīta par šī likuma pārkāpumu.

Līdzīgi iebildumi attiecas arī uz aizliegumu veikt darbības, kuras ir pretrunā ar tikumību un morāli. Homoseksuālistu prasība pēc vienlīdzīgām tiesībām, pamatojoties uz seksuālo orientāciju, var aizskart sabiedrības daļas tikumības jūtas, kā rezultātā homoseksuālistu pasākumiem attiecīgā pašvaldība var nepamatoti liegt atļauju.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Birojs konstatēja, ka ir izveidojusies pretruna ar Latvijas likumdošanu un tās starptautiskajām saistībām par ikviena indivīda tiesībām uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā tiesā. Šī pretruna izveidojusies sakarā ar terminu «savlaicīgs», jo Latvijas tiesību normas, konkrēti, Latvijas kriminālprocesa kodekss, nenosaka termiņu, kurā tiesai ir jāizdara galīgais – notiesājošais vai attaisnojošais – spriedums.

No birojā ienākušajām sūdzībām birojs ir konstatējis, ka valsts dažkārt tās pilsoņiem un iedzīvotājiem nenodrošina tiesisko aizsardzību.

Risinot strīdus jautājumos starp ģimējiem un nama īpašniekiem (pārvaldniekiem), puses ir spiestas griezties tiesā. Lai arī tiesa ir instance, kurai ar likumu piešķirta kompetence risināt strīdus, šajā gadījumā tomēr ir apšaubāma šāda risinājuma lietderība, jo pastāv šādi argumenti:

- sarežģīta forma prasības pieteikumam;
- valsts nodeva;
- speciālas zināšanas – civilajos strīdos advokāta piedalīšanās nav obligāta, bet, izskatot strīdu starp namu pārvaldnieku un pensionāru, pēdējam tas ir liels pārdzīvojums, un viņa zināšanu līmenis neatbilst nama pārvaldnieka zināšanām dzīvokļu likumdošanā;
- lietas izskatīšanas termiņi – piemēram, ja cilvēks iesniedzis prasību tiesā par komunālo maksājumu aprēķināšanas likumību vai dzīvokļa apmaiņas noteikumiem, tiesas process var aizņemt vairākus mēnešus. Pat, ja rezultāts būs labvēlīgs iedzīvotājam, tas var zaudēt savu nozīmi tiesas procesa ilguma dēļ.

Strīdus par komunālo pakalpojumu apmēru vai aprēķināšanu, izziņu izsniegšanu, dzīvokļa apmaiņas noteikumiem, pierakstu u.tml. birojs ierosina risināt pirmstiesas ceļā. Būtu lietderīgi izveidot atsevišķu institūciju, kuras funkcijas būtu līdzīgas šķīrējtiesai, risinot šādus vai līdzīgus strīdus.

Dzīvesvietas reģistrācija

Atsaucoties uz daudzajām saņemtajām sūdzībām, birojs sagatavoja viedokli par dzīvesvietas reģistrācijas (pieraksta) nepieciešamību Latvijas tiesību sistēmā.

Birojs konstatēja, ka lai arī mūsdienās daudzas valstis reģistrācijai dzīvesvietā piešķir minimālu nozīmi, Latvijas tiesību sistēmā prasība informēt varas iestādes par dzīvesvietas maiņu (reģistrēties dzīvesvietā) ir pamatota un nepieciešama. Taču, ņemot vērā, ka Latvija ir atzinusi personas tiesības brīvi izvēlēties dzīvesvietu, personas tiesības atstāt iepriekšējo dzīvesvietu un izvēlēties jaunu nedrīkst būt atkarīgas no kādas valsts vai pašvaldību institūcijas piekrišanas. LR likumi un citas tiesību normas nav pretrunā ar šo principu, izņemot Obligātā militārā dienesta likuma 45. pantu, kurš ir krasā pretrunā ar šo principu (Ir aizliegts pierakstīt (reģistrēt) dzīvesvietā un no tās izrakstīt (noņemt no uzskaites) Latvijas pilsoņus (vīriešus vecumā no 18 līdz 45 gadiem), kuriem nav noformēti ar obligātā militārā dienesta uzskaiti saistītie dokumenti).

Birojs atzina, ka pati reģistrācijas procedūra neatbilst cilvēktiesību un demokrātiskas valsts garam, jo var ierobežot cilvēka pamattiesības.

Tādēļ tika ierosināts:

- papildināt likumu «Par dzīvojamo telpu īri» ar sadaļu, kas noteiktu konkrētus termiņus un formu, kādā jāpaziņo pašvaldībām par dzīvesvietas maiņu, ja īres līgums noslēgts ar tādu nolūku;
- atcelt šobrīd spēkā esošos ledzīvotāju pierakstīšanās un izrakstīšanās noteikumus;
- atcelt prasību izdarīt pasē atzīmi par reģistrāciju dzīvesvietā. Ja šī prasība tiek saglabāta, tad par reģistrāciju atbildīgajai iestādei nedrīkst būt tiesības atteikt izdarīt šo atzīmi;
- saskaņot likumdošanas aktus ar Civillikumā doto dzīvesvietas definīciju, atbilstoši kurai dzīvesvieta (domicils) ir tā vieta, kur persona labprātīgi apmetusies ar tieši vai klusējot izteiktu nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties. Vienai personai var būt arī vairākas dzīvesvietas. Pagaidu uzturēšanās nerada dzīvesvietas tiesiskās sekas un ir apspriežama ne pēc tās ilguma, bet nodoma;
- izslēgt Obligātā militārā dienesta likuma 45. pantu

Diskriminācija darba tirgū

Aprīlī birojā stažējās Vidzemes augstskolas studenti, lai veiktu pētījumu par diskrimināciju darba tirgū. Apkopojot no 15. līdz 21. aprīlim lielākajos laikrakstos publicētos darba sludinājumus, tika atklāts, ka no 79 sludinājumiem 33 ir pretrunā ar Darba likuma kodeksa 15. pantu, uzstādot pretendentiem prasības, kas nav saistītas ar darba veikšanai nepieciešamo kvalifikāciju.

Pētījums ļāva izdarīt vairākus secinājumus. Izsludinot darba piedāvājumus, diskriminācijas problēmai uzmanība tiek pievērsta tikai pēdējā laikā. Darba devēji nav pietiekami informēti par tolerantu darba sludinājumu ieviešanu un daudzkārt vadās pēc noteiktiem stereotipiem. Valsts iestādes šai problēmai nav atradušas reālu risinājumu, vienīgais, ko var darīt, piemēram, Valsts darba inspekcija, ir informēt attiecīgās iestādes, lai tās nenonāktu līdz likuma pārkāpumam.

Pētījuma veicēji izstrādāja vairākus toleranta darba sludinājuma modeļus. Ņemot vērā attiecīgā darba specifiku, noteicošajiem faktoriem jābūt darba ņēmēja izglītībai, kvalifikācijai, darba pieredzei, valodu zināšanām, nevis tādiem faktoriem kā vecums, dzimums un ārējie parametri, kas nav norādāmi sludinājumos.

Valsts pārvalde

Birojs konstatējis, ka valsts pārvaldes institūcijas savā darbībā pārkāpj iedzīvotāju tiesības šādās jomās:

- informācijas sniegšanā un izturēšanās veidā pret apmeklētājiem;
- iesniegumu izskatīšanā;
- lēmumu pieņemšanā.

Īpaši daudz sūdzību birojs saņēmis par lekšlietu ministrijas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi. Situācijas uzlabošanai, birojs rīkoja tikšanos ar pārvaldes vadību, ar mērķi izveidot institūciju, kas sagatavotu un izskatītu lietas. Tikšanās ir regulāras, un rezultātā tika izveidota īpaša padome, kurā pārstāvēti gan pārvaldes, gan biroja, gan prokuratūras darbinieki. Padome izskata visas sarežģītās lietas, kas saistītas ar uzturēšanās atļaujām.

Īpašuma tiesības Gada nogalē biroja uzmanības lokā nonāca īpašs īpašuma tiesību jautājums, kuru izpētot nonācām pie secinājuma, kurš liecina, ka risinot jautājumus par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu nav panākts līdzsvars starp valsts un sabiedrības interesēm un indivīda pamattiesībām.

Īpašums ir pati svarīgākā un apjoma ziņā pilnīgākā lietu tiesība, kuru raksturo īpašuma tiesību subjekta tieša un tiesiska vara pār lietu, pie tam attiecība starp personu un lietu ir sabiedriska attiecība, jo uzliek par pienākumu visām pārējām personām, tai skaitā arī valstij respektēt šo īpašnieka tiesību un atturēties no darbībām, kas varētu kaitēt šo tiesību realizācijai. šis princips tika ņemts par pamatu 1990.gadā LR Augstākajai padomei un valdībai privātīpašuma atjaunošanā. Diemžēl, analizējot likumu "Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma "Rīga" teritorijā" un tā piemērošanu esam secinājuši, ka valsts atsavinot īpašumu sabiedriskām vajadzībām nav noteikusi atbilstošu kompensāciju, kā to paredz Latvijas konstitucionālais likums "Cilvēka un pilsoņa tiesības un pienākumi", kā arī LR saistošie starptautiskie dokumenti cilvēktiesību jomā, arī pārsūdzības gadījumā kompensācijas maksimālais apmērs ir ierobežots.

Sociālās tiesības Birojs pievērš arvien lielāku uzmanību iedzīvotāju sociālo tiesību ievērošanai. Tiesības uz cilvēka cienīgu dzīves līmeni, darbu un sociālo drošību ir tās cilvēktiesības, kuras šobrīd aktuālas lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju. Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, kas Latvijai ir saistošs, ir noteikts, ka ikvienai pakta dalībvalstij ir jāgarantē katra tiesības uz viņa un viņa ģimenes atbilstošu dzīves līmeni, ieskaitot atbilstošu uzturu, apģērbu un mājokli.

Viena no prioritātēm biroja darbā ir pētījums par sociālajām tiesībām. Decembra beigās noslēdzās šī pētījuma pirmais posms. Pētījuma mērķis ir analizēt situāciju, kā valstī izveidotā sociālās palīdzības sistēma nodrošina dažādas sociālās grupas un sniedz tām palīdzību, kāda vieta valsts kopējā 1998. gada budžetā ir atvēlēta sociāliem mērķiem, kā sociālās palīdzības sniegšanā iesaistītas pašvaldības. Ar šo pētījumu birojs vēlas vērst sabiedrības, īpaši valsts institūciju pārstāvju un likumdevēju, uzmanību uz to, kā mūsu valstī tiek risināti sociālie jautājumi.

Izglītība un informācija

Biroja uzdevums ir sniegt sabiedrībai vispusīgu informāciju par cilvēktiesībām, kā arī veicināt šo tiesību atzīšanu un izprašanu; nekavējoties reaģēt uz cilvēktiesību pārkāpšanas faktiem, kā arī pēc savas iniciatīvas noskaidrot apstākļus, kas varētu radīt šādus pārkāpumus; pētīt situāciju cilvēktiesību ievērošanā valstī, it īpaši jomās, kas skar mazaizsargāto sabiedrības grupu.

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju»)

Veicot Latvijas iedzīvotāju aptauju «Cilvēktiesības», tika noskaidrota iedzīvotāju informētība par Valsts cilvēktiesību biroja aktivitātēm. Aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju (52%) ir informēti par biroju. Rīgā par to ir dzirdējuši 61% iedzīvotāju, bet Latgalē un Zemgalē par biroju zina tikai nedaudz vairāk nekā trešdaļa iedzīvotāju. Kopš 1996. gada to iedzīvotāju skaits, kuri zina vai ir dzirdējuši par biroju, ir pieaudzis par 18%.

Galvenais informācijas avots ir televīzija, tai seko prese. Rīgā un Latgalē prese kā informācijas avots tika nosaukta biežāk nekā citur. Vadītāji un vadošie speciālisti, zemnieki, ierēdņi un kalpotāji biežāk atzīmē, ka gūst informāciju par biroju presē. Informācijas avotu nozīme kopš 1996. gada nav mainījusies.

Mazaizsargāto sabiedrības grupu tiesības

Bērnu tiesības

Seminārs par bērnu tiesību nodrošināšanu

Janvārī visās Latvijas pilsētās un pagastos darbību uzsāka bāriņtiesas un pagasttiesas. Tas ir jaunums gan iedzīvotājiem, gan arī citiem bērnu tiesību aizsardzības struktūras darbiniekiem. Lai informētu speciālistus par izmaiņām bērnu tiesību aizsardzības struktūrā pašvaldībās un apspriestu, kā operatīvi risināt problēmas, sadarboties dažādām institūcijām, birojs sadarbībā ar Bērnu tiesību aizsardzības centru organizēja semināru par bērnu tiesību nodrošināšanu pašvaldībās, kas notika 13. un 14. janvārī Madonā. Seminārā piedalījās visu atbildīgo institūciju pārstāvji.

Seminārs policijas nepilngadīgo lietu inspektoriem

Lai veicinātu policijas darbā ievērot cilvēktiesības saskarsmē ar nepilngadīgajiem un iepazītos ar Nīderlandes policijas pieredzi, 17. - 19. februārī birojs organizēja semināru policijas nepilngadīgo lietu inspekciju priekšniekiem un Rīgas pašvaldību policijas jaunatnes lietu inspektoriem «Policijas darbs ar nepilngadīgajiem», kur kā lektori bija uzaicināti Nīderlandes Policijas institūta pārstāvji. Apkopojot seminārā paustās idejas, tika izstrādāts dokuments, kurā uzmanība akcentēta uz to, ka policijas struktūrās pusaudžu noziedzības problēmām tiek veltīta niecīga uzmanība. Tajā ietverts aicinājums par policijas darba politisko prioritāti noteikt darbu ar nepilngadīgajiem.

Skolu izglītības programmas

Biroja skolu izglītības programmas darbā ietverti divi virzieni – cilvēktiesības kā tēmas sabiedriskajos priekšmetos un cilvēktiesības audzināšanas darbā, lai veidotu skolas un klases vidi.

Šīs programmas ietvaros 3. – 4. janvārī Rīgā notika kursi Latvijas sākumskolu skolotājiem. To mērķis bija iepazīstināt skolotājus ar svarīgiem cilvēktiesību dokumentiem un radīt izpratni par to, kā sākumskolā īstenot cilvēktiesību normas. Nodarbībās tika akcentēta bērna individualitāte, privātās dzīves neaizskaramība, pašcieņas un tolerances veidošana. Lekcijas papildināja praktiskās nodarbības, kuru laikā tika akcentēti ANO Bērnu tiesību konvencijas atsevišķi punkti. Latvijas skolotāji tika iepazīstināti ar līdz šim maz pazīstamu mācību metodiku. Šī metodika palīdz labāk veidot klases vidi un mācību atmosfēru.

Nākamo kursu, kas notika 26. – 27. martā, lekcijās un nodarbībās no cilvēktiesību viedokļa tika analizētas problēmsituācijas Latvijas skolās. Galvenās tēmas bija saistītas ar invalīdu integrēšanu normālā skolas vidē, attieksmes veidošanu pret invalīdiem, psiholoģiskās un emocionālās vardarbības gadījumiem skolēnu vidū, dzimumlīdztiesības jautājumiem audzināšanas darbā, tolerances un iecietības veidošanu dažādu vecumu cilvēku vidū. Skolotāji tika iepazīstināti ar Latvijā pašreiz aktuāliem bēgļu tiesību jautājumiem.

No 6. – 10. februārim notika klašu audzinātāju kursi Rīgā, kuros biroja pārstāvis nolastīja lekcijas par ANO Bērnu tiesību konvenciju kā vienu no galvenajiem dokumentiem, pēc kuras klases audzinātājs varētu vadīties audzināšanas darbā.

Konference «Bērns apdraudētā sociālā vidē»

Birojs kā līdzorganizators piedalījās 3. - 4. jūnijā Baltijas valstu konferencē «Bērns apdraudētā sociālā vidē», kuras mērķis bija radīt diskusiju forumu atbildīgajām institūcijām un nevalstiskajām organizācijām, kuru darbs saistīts ar bērnu tiesību īstenošanu ikdienā.

Konferences galvenā tēma bija saistīta ar negatīvu apkārtējo sociālo vidi, kurai pakļauti bērni - bērnu veselība kā drošība, bērnu garīgās attīstības drošība, bērnu sociāli ekonomiskās drošība, bērnu aizsardzība pret noziedzīgiem apdraudējumiem un bērnu tiesību aizsardzības darba sistēma valstī. Tika analizēta esošā situācija Baltijas valstīs, strukturēta bērnu tiesību aizsardzības sistēma, kā arī dots ieskats sociālās vides pilnveidei.

Konference «Cilvēktiesību izpratnes veidošana sākumskolā»

Lai veicinātu cilvēktiesību izpratni sākumskolā, noskaidrotu, vai cilvēktiesību jēdzieni un normas iekļautas mācību procesā un kāda ir skolotāju, skolēnu un vecāku attieksme pret to, 10. - 11. decembrī notika biroja un Eiropas Padomes kopīgi organizētā konference. Tajā piedalījās izglītības darbinieki, mācību grāmatu autori, ārsti un vecāki no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, kā arī pārstāvji no EP Cilvēktiesību direktorāta un Dānijas Cilvēktiesību centra. Konferences galvenās tēmas bija: skola kā atvērta sabiedrības modelis; mācību saturs un cilvēktiesības; mācīšanas metodes un skolas vide.

Konferences dalībnieki nolēma:

- izveidot konsultatīvu darba grupu, kas strādātu biroja pakļautībā un izstrādātu priekšlikumus, kontrolētu situāciju cilvēktiesību normu ievērošanā skolā un ar to saistītā vidē, veicinātu informācijas apmaiņu šajos jautājumos;

- izveidot ekspertu grupu sākumskolas mācību līdzekļu un grāmatu izvērtēšanai cilvēktiesību jautājumos;
- paplašināt biroja un pedagoģisko augstskolu sadarbību cilvēktiesību izglītošanas jomā;
- sekmēt atbilstošas literatūras tulkošanu latviešu valodā, izstrādāt un publicēt pedagoģisko terminu vārdnīcu, iekļaujot tajā cilvēktiesību jēdzienus.

Personas ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem

Seminārs "Cilvēktiesības un invalīds"

Lai veicinātu sabiedrisko un valsts organizāciju darbu, lai efektīvāk nodrošinātu invalīdu tiesību ievērošanu un apspriestu starptautisko praksi un vietējo resursu iespējas 15. - 16. septembrī birojs organizēja semināru «Cilvēktiesības un invalīds». Birojs uzskata, ka invalīdu tiesību jomā Latvijā aktīvāk jāiedzīvina starptautiskie standarti.

Šie standarti noformulēti ANO Paraugnoteikumos par vienlīdzīgām tiesībām invalīdiem, kuru pamatā ir princips, ka valstij jāgarantē, lai visi invalīdi varētu realizēt tās pašas tiesības un pildīt tos pašus pienākumus kā pārējie sabiedrības locekļi.

Seminārā piedalījās lektori no Somijas cilvēktiesību līgas un vairāk nekā simts dalībnieku no visas Latvijas, tai skaitā invalīdu sabiedriskās organizācijas, ministriju un Saeimas pārstāvji.

Invalīdu informācijas diena

Lai iepazīstinātu sabiedrību ar birojā pieejamo literatūru par invalīdu tiesībām, 19. septembrī birojs organizēja Invalīdu informācijas dienu. Īpašu interesi izraisīja vairākas grāmatas, kurās aplūkoti jautājumi, kas saistīti ar sabiedriskā transporta pieejamību invalīdiem, sabiedrisko celtnu pielāgotība invalīdiem. Biroja Informācijas un dokumentācijas centrā ir pieejamas arī grāmatas, kas akcentē garīgi slimu cilvēku vajadzības, starptautiskās normas un likumdošanu.

Šīs dienas ietvaros notika diskusija «Vienlīdzīgas iespējas invalīdiem»,

Latvijas Nedzirdīgo savienības forums

Lai iepazīstinātu sabiedrību ar nedzirdīgo un vājdzirdīgo problēmām un tiesību aizsardzības mehānismiem un Latvijas tiesību normām, 9. un 10. oktobrī biroja pārstāvji piedalījās Latvijas Nedzirdīgo savienības forumā. Forumā birojs klātesošos iepazīstināja ar dažādiem dažādiem tiesību aizsardzības mehānismiem un skaidroja Latvijas tiesību normas.

Lekcijas "Invalīds un viņa tiesības"

Lai sniegtu skaidrojumu invalīdiem par viņu tiesībām, sociālo palīdzību, darbu, integrāciju sabiedrībā, izglītību un citiem invalīdus interesējošiem jautājumiem no Latvijas un starptautiskās likumdošanas viedokļa, birojs izbraukumu laikā organizē lekcijas «Invalīds un viņa tiesības». Šīs lekcijas tiek rīkotas sadarbībā ar konkrētas pilsētas invalīdu biedrībām.

Citas sabiedrības grupu tiesības

Nacionālās minoritātes

Par svarīgu uzdevumu birojs uzskata dialoga veicināšanu starp dažādu Latvijā dzīvojošu tautību pārstāvjiem. 5. aprīlī Rīgā birojs organizēja semināru «Pamatprincipi nacionālo minoritāšu izglītībā: problēmas un perspektīvas Latvijā». Semināra mērķis bija iepazīstināt izglītības darbiniekus ar starptautiski noteiktajiem minoritāšu izglītības standartiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem šajā jomā. Sniedzot pārskatu par LR starptautiskajām saistībām minoritāšu izglītības jomā, birojs salīdzināja tās ar Latvijā spēkā esošajiem likumiem un normatīvajiem aktiem. Tika secināts, ka nacionālajām minoritātēm Latvijā ir nodrošinātas tiesības uz izglītību. Taču ņemot vērā to, ka starptautiskie dokumenti piešķir nacionālo minoritāšu tiesībām izglītības jomā lielu nozīmi, valstij iespēju robežās jāpaplašina nacionālo minoritāšu vēlmes un vajadzības šajā jomā.

Intīmservisa darbinieki

Biroja pārstāvji piedalās darba grupā projektā *Informācijas un atbalsta centrs intīmservisa darbiniekiem*, ko aizsākusi nevalstiskā organizācija *Latvijas Gendera problēmu centrs* ir sākusi Galvenais iemesls biroja līdzdalībai šajās darba grupās ir popularizēt biroja iespējas cilvēktiesību pārkāpumu novēršanā, attiecinot šo biroja aizsardzību arī uz tādu marginālo grupu kā prostitūtas. Birojā jau ir griezušās vairākas personas, kuras nodarbojas ar prostitūciju, pēc juridiskām konsultācijām - kā rīkoties situācijā, kad privātpersonas vai valsts varas pārstāvji neievēro viņu cilvēktiesības. Pateicoties sadarbībai projekta ietvaros, prostitūtas, kas tradicionāli tiek uzskatītas par *grūti aizsniedzamo grupu*, var saņemt biroja sagatavotos informācijas materiālus par cilvēktiesībām.

Ierēdņu apmācība

Birojs turpina pievērst uzmanību ierēdņu apmācībai. 3. jūnijā Rīgā notika seminārs pašvaldību juristiem par cilvēktiesībām pašvaldību darbā. Tajā tika doti konkrēti piemēri, kas ņemti no sūdzību daļas pieredzes. Tie tika aplūkoti gan no Latvijas likumdošanas, gan no starptautisko tiesību perspektīvas.

Pacienta tiesības

Biroja pārstāvis ārstiem P. Stradiņa klīniskajā slimnīcā sniedza pārskatu par pacienta tiesībām.

Uzticības telefona darbinieku apmācība

Ar biroja, Sorosa fonda Latvija un NGO centra atbalstu no 1997. gada aprīļa darbojas krīzes telefons, kur cilvēkus uzklausa kvalificēti psihologi un sociālie darbinieki, kuri sniedz palīdzību dažādās krīzes situācijās. Lai panāktu, ka šī palīdzība patiesi pieejama visiem iedzīvotājiem bez diskriminācijas, nepieciešams nodrošināt saziņu gan latviešu, gan krievu valodā. Tāpēc uz Latviju tika uzaicināti speciālisti no Psihoterapijas un konsultāciju institūta «Harmonija», kuri jau vairākus gadus ir apmācījuši uzticības telefona darbiniekus Sanktpēterburā un vairāk nekā 100 citās Krievijas pilsētās.

Apmācībā piedalījās krīzes telefona darbinieki, kā arī pārstāvji no Rīgas Bērnu tiesību aizsardzības centra uzticības tālruņa, Latvijas Evanģēliski Luteriskās baznīcas Diakonijas centra kristīgā uzticības tālruņa un Jelgavas rajona skolu psiholoģiskās palīdzības un izglītības centra, kuri pēc kursu

beigšanas darbosies kā brīvprātīgie, sniedzot palīdzību pa tālruni krīzes situācijās.

Dzimumu līdztiesība

Baltijas - Ziemeļvalstu konference «Sievietes un vīrieši dialogā»

Lai vērstu sabiedrības uzmanību uz dzimumu līdztiesības jautājumu kā vienu no sociālās attīstības pamatnoteikumiem, kā arī lai veicinātu abu dzimumu dialogu par izplatītiem stereotipiem un problēmām, kas saistītas ar sieviešu un vīriešu tiesību vienlīdzīgu realizāciju, no 7. līdz 10. augustam Valmierā notika Baltijas un Ziemeļvalstu konference par dzimumu līdztiesību «Sievietes un vīrieši dialogā». Konferenci no Latvijas puses organizēja: birojs, Ziemeļvalstu Informācijas birojs Rīgā, Sieviešu organizācijas sadarbības padome, Valmieras rajona padome un Vidzemes augstskola.

Konferencē piedalījās 1348 oficiāli reģistrēti dalībnieki, aptuveni 200 brīvprātīgie, 250 kultūras programmas mākslinieki un 250 valmierieši. Tas nozīmē, ka gandrīz 2000 cilvēkiem bija iespēja apmainīties ar pieredzi un idejām, ar problēmām un to risinājumu variantiem, kā arī padziļināt zināšanas un izpratni par dzimumu līdztiesības jautājumiem. Dažādu valstu oficiāli reģistrēto dalībnieku skaits bija šāds: Ālandu salas - 7, Grenlande - 10, Fāreru salas - 12, NVS valstis - 12, Islande - 51, Norvēģija - 58, Dānija - 61, Zviedrija - 63, Somija - 110, Lietuva - 143, Igaunija - 188 un Latvija - 626. 17% no dalībnieku kopskaita bija vīrieši. Tas ir augsts rādītājs, ja ņem vērā, ka dzimumu līdztiesības jautājumi ir jauns sarunu temats Baltijas valstīs.

Konferences uzmanības lokā bija astoņas galvenās tēmas - izglītība, ģimene, veselība, likumdošana, masu informācijas līdzekļi, politika, vardarbība un darba dzīve. Šīs tēmas tika izklāstītas astoņās plenārsēdēs, kurās uzstājās 34 referenti. Konferences darbs bija organizēts 79 darba grupās.

Pirms šīs Valmieras konferences notika divas ievadkonferences Igaunijā un Lietuvā. Konference Igaunijā notika Tallinā no 10. līdz 12. aprīlim, un tās tematika aptvēra dzimumu līdztiesību izglītībā, kultūrā, politikā un darba dzīvē. Ievadkonference Lietuvā notika Druskininkos no 30. maija līdz 1. jūnijam. Tajā tika apspriesta dzimumu līdztiesība darbā, ģimenē, izglītībā, masu mēdijos, politikā, kā arī vardarbības un prostitūcijas problēmas.

Konferences «Sievietes un vīrieši dialogā» sagatavošanas ietvaros notika mācību brauciens desmit Latvijas žurnālistiem uz Stokholmu. Tā mērķis bija iepazīties ar valsti, kurā tiek īstenota dzimumu līdztiesības politika, modeli. Tika aplūkoti tās realizācijas mehānismi un praktiskās izpausmes formas valsts un sabiedriskajos sektoros, kā arī masu mēdijos. Braucienu rīkoja konferences sekretariāts sadarbībā ar Zviedru institūtu.

Guvums lielākajai daļai konferences dalībnieku bija divējāds. Pirmkārt, no konferencē tika gūti impulsi profesionālajai darbībai (likumdošana līdztiesības jautājumos Eiropas Savienībā; dzimumaudzināšana skolā; darba formas, strādājot ar ģimenēm utt.) Otrkārt, ļoti daudz formālu un neformālu diskusiju par sieviešu un vīriešu lomu un uzdevumiem. Kā vienu no spilgtākajiem konferences notikumiem tās dalībnieki atzina 8 ministru līmeņa amatpersonu paneldiskusiju.

Konferences dalībnieki - vīrieši akcentēja domu, ka cilvēka sociālo statusu arvien vairāk nosaka viņa kompetence, nevis viņa dzimums. Savukārt sievietes uzsvēra, ka dzimumu nevienlīdzība nav likvidēta. Tādēļ, neņemot vērā sasniegtos rezultātus, jāturpina nostiprināt sieviešu loma sabiedrībā.

Pēc konferences dalībniekiem radās daudz atziņu, vispirms par to, ka daudzas sievietes ir gatavas mainīt savu un citu dzīvi. Tad - par tradīciju lomu mainīgajā un straujajā pasaulē, un, visbeidzot, - vai Ziemeļvalstu modelis vienlīdzības sfērā būs noturīgs un to pārmentos arī nākamās paaudzes.

Kursi žurnālistiem

Konferences «Sievietes un vīrieši dialogā» sagatavošanas ietvaros tika realizēts papildus projekts ar mērķi izglītēt un informēt masu medijus dzimumu līdztiesības jautājumos. Projekta ietvaros 7. un 8. martā Vaivaros, (Latvijā) notika divu dienu mediju izglītības kursi, kuros par lektoriem tika uzaicināti pieredzējuši un plaši pazīstami pasniedzēji. Kursu pamatideja bija iespējami īsi un kodolīgi dot vispusīgu ieskatu dzimumu līdztiesības jautājumos. Seminārs uzskatāms par nozīmīgu notikumu žurnālistu izglītošanas jomā. Iegūtās zināšanas palīdzēja vispusīgi parādīt Baltijas un Ziemeļvalstu konferences darbu, kā arī atspoguļot ar dzimumlīdztiesības jautājumiem saistīto informāciju.

Lai iepazītos ar valsts modeli, kurā tiek īstenota dzimumu līdztiesības politika, 20. – 26. aprīlī konferences «Sievietes un vīrieši dialogā» sagatavošanas ietvaros notika mācību brauciens desmit Latvijas žurnālistiem uz Stokholmu. Brauciena laikā žurnālisti iepazinās ar dzimumu līdztiesības politikas realizācijas mehānismiem un praktisko izpausmi valsts un sabiedriskajos sektoros, kā arī masu medijos. Braucienu rīkoja konferences sekretariāts sadarbībā ar Zviedru institūtu.

Ieslodzīto un bijušo ieslodzīto tiesības

Lai mazinātu neinformētību bijušo ieslodzīto vidū, birojs sadarbībā ar Iekšlietu ministrijas Cietumu administrāciju izstrādājis informācijas lapas «Ceļvedis formalitāšu kārtīšanai pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma». Tajās apkopota aktuāla informācija par iestādēm, kurās pēc palīdzības var vērsties bijušie ieslodzītie. Informācijas lapas latviešu un krievu valodā izplatītas ieslodzījumu vietās, tās pieejamas arī birojā.

Vispārīgie cilvēktiesību jautājumi

Seminārs «Eiropas cilvēktiesību konvencijas piemērošana praksē»

Lai iepazīstinātu advokātus ar prasības sastādīšanu un iesniegšanu, kā arī lietas izskatīšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesā, 29. un 30. maijā Rīgā notika seminārs, ko organizēja birojs un LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts. Lekcijas lasīja lektori no Somijas cilvēktiesību līgas.

Seminārā darbs bija organizēts gan lekciju, gan praktisko nodarbību veidā. Tajā īpaši tika runāts par šādām tēmām: tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi, diskriminācijas aizliegums, spīdzināšanas, necilvēcīgas un pazemojošas apiešanās aizliegums un tiesības uz taisnīgu tiesu.

Starptautiska konference

«Demokrātijas veidošana: no teorijas līdz praksei»

Lai analizētu ombudu tipa un cilvēktiesību institūciju vietu demokrātiskā sabiedrībā, to specifisko lomu un funkcijas, izglītojošo lomu sabiedrībā, attiecībās starp valdību un parlamentu, kā arī cilvēktiesību aizsardzības starptautiskos aspektus, jūnijā Rīgā notika trešā Starptautiskā Apvienoto Nāciju attīstības programmas (ANAP) konference par ombudu un cilvēktiesību aizsardzības institūcijām. Konference tika organizēta ANAP reģionālās programmas ietvaros par demokrātijas, valdības un pilsoņu līdzdalības veicināšanu Centrālās un Austrumeiropas, un NVS valstīs. Pirmā šāda konference notika Maskavā (1994.), otrā - Kišinevā (1996.)

Nevalstisko organizāciju forums

Lai sniegtu pārskatu par pieejamajiem cilvēktiesību aizsardzības mehānismiem Latvijā un starptautiskajās institūcijās, par administratīvo procesu un to, kā vislabāk un pareizāk noformēt sūdzību iesniegšanai birojā, birojs 27.septembrī piedalījās Latvijas Nevalstisko organizāciju forumā.

Forumā birojs darba grupā interesentiem Biroja darbinieki sniedza informāciju par Saeimas Cilvēktiesību komisijas darba specifiku un iespējām iesniegt tur savus priekšlikumus.

TV raidījums

«Cilvēks un viņa tiesības»

Reizi divās nedēļās birojs veidojis raidījumu «Cilvēks un viņa tiesības», kas tiek pārraidīts LNT kanālā pirmdienās plkst. 18.35 (ar atkārtojumu krievu valodā pēc nedēļas tajā pašā laikā). Tas ir izglītojošs un informatīvs raidījums, kas stāsta par cilvēktiesību jautājumiem un informē plašāku sabiedrību par biroja darba aktivitātēm, prioritātēm un indivīda un valsts tiesībām un pienākumiem.

1997. gada raidījumu tēmas:

- «Atšķirības tiesībās starp pilsoņiem un personām bez Latvijas pilsonības»
- «Diskriminācija darba tirgū vecuma un dzimuma dēļ»
- «Policijas darbs ar nepilngadīgajiem»
- «Tolerance un aizspriedumi pret minoritāšu grupām»
- «Tiesības uz informāciju»
- «Cilvēktiesību aizsardzības un uzraudzības organizācijas Latvijā»

- «Vienlīdzīgas tiesības uz izglītību»
- «Tiesības uz taisnīgu tiesu»
- «Nacionāla valsts un cilvēktiesības»
- «Invalīdu tiesības»
- «Tiesības uz fizisko integritāti un drošību»
- «Labdarība un cilvēktiesības»

Raidījuma «Cilvēks un viņa tiesības» reitings izglītojošo un informatīvo raidījumu vidū ir samērā augsts - šis biroja veidotais raidījums ieņem 3. vietu.

Pēc Latvijas iedzīvotāju aptaujā «Cilvēktiesības» iegūtajiem datiem raidījums «Cilvēks un viņa tiesības» guvis visaugstāko respondentu novērtējumu biroja 1997. gada aktivitāšu vidū.

VCB izbraukumi

Lai iepazīstinātu Latvijas iedzīvotājus ar biroja darbu un aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, kā arī lai uzklautu iedzīvotāju sūdzības par iespējamajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, birojs regulāri organizē izbraukumus uz dažādām Latvijas vietām.

Cēsis

Biroja pārstāvji maijā apmeklēja Cēsu audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem, bērnu nama «Gaujaslīči» un Cēsu pilsētas domi, kur notika tikšanās ar deputātiem un tika uzklautas iedzīvotāju sūdzības.

Cēsu audzināšanas iestādē atrodas pusaudži, kuri izdarījuši dažādus likumpārkāpumus. Biroja pārstāvji tikās ar iestādes vadību un pusaudžiem. Vadība informēja par to, ka audzēkņiem ir grūti iestāties augstākajās mācību iestādēs. Lai arī audzēkņi ir sodīti ar brīvības atņemšanu, viņiem nedrīkst tikt atņemtas tiesības uz izglītību - tas būtu uzskatāms par cilvēktiesību pārkāpumu. Vēl audzēkņiem ir problemātiski tikt ar saviem vecākiem, jo audzināšanas iestādes pastāvošie noteikumi šādu tikšanos paredz tikai reizi mēnesī. Iestādes vadība atzina, ka nepieciešams mainīt šo kārtību, un, ņemot vērā to, ka audzēkņi ir nepilngadīgi, viņiem jāļauj ar vecākiem tikt biežāk.

Rēzekne

Biroja darbinieki jūlijā apmeklēja Rēzeknes pilsētas domi un bērnu patversmi, tikās ar pašvaldības deputātiem un dienesta darbiniekiem, kā arī ar patversmes vadību un audzēkņiem, uzklautāja iedzīvotāju sūdzības un sniedza konsultācijas cilvēktiesību jautājumos. Pavisam sūdzības iesniedza 20 rēzekniešu.

Birojs atzīst, ka Rēzeknes bērnu patversme, ko finansiāli atbalsta Rēzeknes pašvaldība, ir veiksmīgs klaiņojošo bērnu un pusaudžu problēmas risinājums. Patversmes audzēkņi apmeklē skolu, tajā notiek mākslinieciskās nodarbības, bērniem ir iespēja strādāt pie vietējiem lauksaimniekiem.

Rēzeknes pašvaldības deputāti izteica vēlmi izveidot cilvēktiesību komisiju kā atsevišķu struktūru pašvaldības ietvaros, kuras funkcijas varētu būt līdzīgas tām funkcijām, kādas ir birojam, - izskatīt iedzīvotāju sūdzības par iespējamajiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Izbraukuma laikā notika lekcija «Invalīds un viņa tiesības» pilsētas un rajona invalīdu biedrību pārstāvjiem.

Liepāja

Biroja darbinieki oktobrī apmeklēja Liepājas pilsētas domi, tikās ar pašvaldības deputātiem un Liepājas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes darbiniekiem. Tāpat tika uzklaustītas iedzīvotāju sūdzības.

Biroja pārstāvji apmeklēja arī pilsētas cietumu, tikās ar tā vadību, pārrunāja Liepājas cietuma darbību un problēmas, uzklaustīja ieslodzīto sūdzības. Šī apmeklējuma laikā tika atklātas vairākas problēmas.

Birojs konstatēja, ka ieslodzītie ne vienmēr saņem vajadzīgo medicīnisko aprūpi un Liepājas kriminālpolicija pret potenciālajiem aizdomās turamajiem izturas rupji un nežēlīgi. Risinot šīs problēmas, birojs nolēma nākamajās sarunās ar cietuma vadību noskaidrot iespējas Liepājas cietumā izveidot sociālā darbinieka štata vietu un turpināt apspriest cietumu reformas jautājumus. Birojs analizē jautājumu par budžeta palielināšanu un finansu piesaistīšanu cietuma paplašināšanai.

Brauciena laikā biroja darbinieki apmeklēja arī Liepājas pirmo privāto bērnu patversmi «Bāciņa», kurā strādā ar nelabvēlīgo ģimeņu bērniem, ubagiem, toksikomāniem, prostitūtām. Patversmes darbības mērķis ir sniegt pajumti, iztiku, izglītību un sociālo rehabilitāciju.

Daugavpils

Lai iepazītos ar cilvēktiesību situāciju šajā pilsētā, kā arī informētu par biroja funkcijām, biroja darbinieki oktobrī tikās ar pašvaldību pārstāvjiem un žurnālistiem Daugavpilī. Birojs apmeklēja arī Grīvas cietumu. Šajā cietumā liels ieslodzīto skaits slimo ar tuberkulozi un viņiem ne vienmēr ir nodrošināta nepieciešamā medicīniskā palīdzība. Birojs konstatēja, ka tik lielam cietumam nepieciešams izveidot psihologa štata vietu. Cietumā jārisina arī ieslodzīto nodarbinātības problēma, kā arī ieslodzītajiem jānodrošina izglītības un apmācības iespējas. Šīs problēmas attiecas uz visiem Latvijas cietumiem.

Uzturoties Daugavpilī, biroja pārstāvji apmeklēja arī Daugavpils policijas Nepilngadīgo profilakses centru, kur ieslodzījuma režīmā uzturas apmēram 20 nepilngadīgo vecumā līdz 14 gadiem, kuri nonākuši konfliktā ar likumu. Centrā vēl nebija pieslēgta apkure, jo nebija samaksāts iepriekšējā gada parāds. Pēc biroja darbinieku iejaukšanās problēma tika atrisināta vienas dienas laikā. Šajā centrā ir atvērta arī mācību klase, kas nesaņem finansējumu no Skolu valdes. Taču šie bērni skolu citur neapmeklē un viņiem ir tiesības saņemt valsts palīdzību izglītības iegūšanā.

Biroja pārstāvji apmeklēja arī Daugavpils Pedagoģisko augstskolu un tikās ar tās rektoru un katedru vadītājiem. Tikšanās laikā notika pārrunas par darba grupas izveidi, kura izstrādātu vienotu cilvēktiesību mācību programmu Latvijas augstskolās. šajā darba grupā vajadzētu piedalīties visām ieinteresētām Latvijas pedagoģiskajām augstskolām.

Valsts cilvēktiesību biroja informatīvie izdevumi

Informācija par Valsts cilvēktiesību biroju un tā darbību

Brošūra par biroju

Izdodot šo brošūru, birojs iepazīstina plašu sabiedrību ar biroja statusu, uzdevumiem, pienākumiem un atbildību, ko nosaka likums «Par Valsts cilvēktiesību biroju», kā arī sniedz informāciju par biroja darbību. Izdevumā

izskaidrots, kas ir cilvēktiesības un kādi cilvēktiesību aizsardzības mehānismi Latvijā darbojas.

Brošūra pieejama latviešu, krievu un angļu valodā.

«Cilvēktiesību vēstis»

Reizi ceturksnī birojs, lai ziņotu par aktuālākajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā, izdod ceturkšņa ziņojumus «Cilvēktiesību vēstis».

Izdevums pieejams latviešu, krievu un angļu valodā.

· «Valsts cilvēktiesību biroja 1996. gada ziņojums»

Lai informētu Latvijas sabiedrību par biroja aktivitātēm 1996. gadā, gadā nāca klajā Gada ziņojums par aktuālākajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā, kas sniedz pārskatu par biroja darbu šajā gadā.

«Lietas, kas jāiegaumē, pirms kļūstat par kareivi»

Lai informētu par iesaukšanas noteikumiem obligātajā karadienestā un galvenajiem principiem, kas jāievēro dienesta laikā, birojs izdeva brošūru «Lietas, kas jāiegaumē, pirms kļūstat par kareivi».

Visiem Latvijas pilsoņiem - vīriešiem Obligātā militārā dienesta likuma noteiktajā kārtībā jāpilda militārais dienests. Brīvprātīgi militāro dienestu var pildīt arī sievietes - Latvijas pilsones. Masu informācijas līdzekļi nereti ziņo par negadījumiem, kas radušies, pildot obligāto militāro valsts dienestu. Šo pārpratumu un pārkāpumu pamatā bieži ir nepietiekamas zināšanas par karavīru tiesībām un pienākumiem.

Izdevums paredzēts vidusskolu 12. klases audzēkņiem.

Brošūra pieejama latviešu valodā.

«Vardarbība pret bērnu»

Lai vērstu sabiedrības uzmanību jautājumiem, kas saistīti ar vardarbību pret bērniem, kā arī lai izprastu vardarbības pret bērnu cēloņus, izpausmes un postošās sekas, birojs izdeva brošūru «Vardarbība pret bērnu».

Izdevums paredzēts visiem speciālistiem, kuri saistīti ar bērnu tiesību jautājumiem, un pedagogiem. Iepazīstoties ar šo informāciju, skolotāji varēs labāk izprast vardarbības pret bērnu cēloņus, pazīmes un sekas, kā arī iegūt priekšstatu par īpatnībām saskarsmē ar vardarbībā cietušu bērnu. Brošūra pieejama latviešu un krievu valodā.

«Vardarbība ģimenē. Nesamierinies ar to!»

Lai sniegtu informāciju par vardarbību ģimenē, īpaši akcentējot vardarbību pret sievieti, kā arī dotu praktiskus padomus, kā palīdzēt draudzenei, kura cieš no vardarbīgām attiecībām, kā rīkoties vardarbīgas situācijas gadījumā, kur meklēt palīdzību, birojs jau 3. reizi atkārtoti izdeva brošūru «Vardarbība ģimenē. Nesamierinies ar to!».

Šo informāciju iesakām apspriest arī vecāko klašu skolēniem. Brošūra pieejama latviešu un krievu valodā.

«Kā iesniegt sūdzību, iesniegumu vai priekšlikumu valsts vai pašvaldību iestādē»

Tiekoties ar cilvēkiem, kuri nav juristi, birojs ir konstatējis, ka viņiem grūtības sagādā īstenot savas ar likumu noteiktās tiesības iesniegt sūdzības, priekšlikumus, pārsūdzēt amatpersonu lēmumus augstākajās instancēs. Lai atvieglotu cilvēku iespējas īstenot šīs savas tiesības, birojs izdeva brošūru «Kā iesniegt sūdzību, iesniegumu vai priekšlikumu valsts vai pašvaldību iestādē».

Brošūra pieejama latviešu valodā.

«Invalīda piezīmes»

Birojs konstatējis, ka invalīdu informētība par savām tiesībām un to realizēšanu ir nepietiekoša. Šī brošūra informē invalīdus par viņu tiesībām dažādās dzīves jomās un valsts atbildību par to īstenošanu. Izdevumā atrodamas arī organizācijas, kurās var iegūt nepieciešamo informāciju par medicīnas, rehabilitācijas, izglītības, sporta un sabiedriskajām organizācijām. Brošūra pieejama latviešu un krievu valodā.

«Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana praksē»

Krājumā apkopoti konferences «Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana praksē» referāti.

Izdevums paredzēts tiesnešiem, advokātiem, prokuroriem, kā arī studentiem - topošajiem juristiem, politologiem, starptautisko attiecību speciālistiem.

Sadarbībā ar Zviedrijas starptautiskās attīstības un sadarbības aģentūru 1997. gadā birojs izdeva biroja reklāmas kartiņu, kura tika izplatīta Rīgas bāros un klubos. Pamatojoties uz reklāmas kompānijas «*Citrus Media*» sniegtajiem datiem, šī reklāmas kartiņa 1997. gada decembrī un 1998. gada janvārī bijusi vispieprasītākā - naktsklubu, restorānu un bāru apmeklētāji no stendiem visvairāk ņēmuši tieši šo kartiņu.

Metiens 25 000.

Biroja uzdevums ir sniegt sabiedrībai vispusīgu informāciju par Latvijas normatīvajos aktos noteiktajām cilvēktiesībām, garantijām un pienākumiem; veikt Latvijas tiesību normu analīzi, lai noskaidrotu to atbilstību Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem cilvēktiesību jomā.
(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

Informācijas un dokumentācijas centrs

1997. gada sākumā Valsts cilvēktiesību birojā tika izveidota jauna nodaļa - Informācijas un dokumentācijas centrs (IDC). Šobrīd tajā atrodas vairāk nekā 500 dažādi materiāli latviešu, krievu, angļu un vācu valodā, kas saistīti ar cilvēktiesību jautājumiem:

*starptautiskie cilvēktiesību dokumenti -

Apvienoto Nāciju organizācijas, Eiropas Padomes, Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas izstrādātās konvencijas, Eiropas Padomes Cilvēktiesību komisijas lēmumi un Eiropas Padomes Cilvēktiesību tiesas spriedumi;

* Latvijas Republikas likumdošanas akti, kas attiecas uz cilvēktiesībām;

* materiāli par cilvēktiesību vēsturi;

* cilvēktiesību jēdzienu skaidrojošās vārdnīcas;

* informācija par dažādu sabiedrības grupu tiesībām;

* informācija par Latvijas un starptautisko un nevalstisko organizāciju darbību cilvēktiesību jomā;

* Latvijā un ārzemēs izdotā periodika, kas attiecas uz cilvēktiesībām;

* biroja izdotie bukleti un pārskati par biroja darbību.

Informācijas un dokumentācijas centrā pieejama arī vizuālā informācija:

* dažādu starptautisku cilvēktiesību organizāciju videomateriāli;

* TV raidījuma «Cilvēks un viņa tiesības» ieraksti.

IDC veic regulāru informācijas apmaiņu ar Eiropas Padomes dokumentācijas centru Rīgā.

Lai operatīvi atspoguļotu jaunākās norises starptautiskajā juridiskajā un cilvēktiesību apītē, IDC abonē starptautisko periodiku, kas saistīta ar šiem jautājumiem.

IDC izveidoti cieši kontakti ar izdevniecībām, kas specializējas juridiskās un cilvēktiesību literatūras izdošanā:

* Nīderlandes izdevniecību «Kluwer Law»

* Lielbritānijas izdevniecību «Blackwell's»

* Kanādas izdevniecību «Butterworths»

* Vācijas izdevniecībām «Carl Heymanns Verlag», «Peter Engel Verlag»

IDC ir pieslēgts starptautiskajam cilvēktiesību informācijas datortīklam HURIDOCS. Tas atvieglo visa veida informācijas saņemšanu.

Informācijas un dokumentācijas centru 1997. gadā apmeklēja galvenokārt Policijas akadēmijas, Kristīgās akadēmijas, Aviācijas universitātes studenti, kuri centrā meklē mācību grāmatas, un augstskolu pedagogi, valsts ierēdņi, nevalstisko organizāciju pārstāvji, kurus galvenokārt interesē dažādi normatīvie akti un starptautiski juridiski dokumenti.

(Informācija ir pieejama ikvienam interesentam Valsts cilvēktiesību birojā, Elizabetes ielā 65 - 12, katru darba dienu no plkst. 10.00 līdz 17.00. Tālrunis 7288065.)

Sūdzību izskatīšana

«Biroja uzdevums ir izskatīt jebkuru sūdzību par cilvēktiesību pārkāpumu.»

(No likuma «Par Valsts cilvēktiesību biroju».)

1997. gadā birojs pavisam saņēma 3161 sūdzību un iesniegumu (616 rakstiski, 2545 mutiski). Salīdzinot ar 1996. Gadu, sūdzību un iesniegumu skaits ir gandrīz divkārtšojies (1996. gadā birojs saņēma 1642 sūdzības). Īpaši ir pieaudzis biroja apmeklētāju un telefona zvanu skaits.

Visvairāk sūdzību bija par dzīvokļu jautājumiem (883), Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi (482), darba attiecībām un bezdarbu (255). 128 sūdzības saņemtas par dažādu sociālo pabalstu piešķiršanu. 64 sūdzības birojs saņēma no cietuma un 53 no bijušajiem ieslodzītajiem. Par tiesām saņemtas 184 sūdzības, par policiju – 91, par prokuratūru – 31. Citas jomas, par kurām iedzīvotāji pagājušajā gadā meklējuši palīdzību birojā, ir īpašumtiesības (127), pensiju piešķiršana un aprēķināšana (114), politiski represētā statuss (63).

No rakstiskajām sūdzībām birojs atrisinājis 100, 219 lietas izbeigtas ar ieteikumu, 212 sūdzību gadījumus palīdzība atteikta, jo lieta nebija biroja kompetencē.

Salīdzinot ar 1996. gadu, aktuālākās sūdzību un iesniegumu tēmas ir līdztiesības; izlikšana no dzīvokļa, strīdi ar namīpašnieku, komunālie maksājumi, pieraksts, uzturēšanās atļauju saņemšana, izbraukšanas rīkojumi, strīdi starp darba devēju un ņēmēju. Salīdzinoši ir palielinājies sūdzību skaits par tiesām, policiju un ieslodzījuma vietām.

Pēdējā laikā ir jaušama tendence, ka politiskie jautājumi atvirzās otrā plānā, taču saasinās sociālās problēmas, ko pierāda arī birojā izskatīto sūdzību statistika, vairāk nekā puse birojā saņemto rakstisko sūdzību un gandrīz 2/3 no sniegtajām mutiskajām konsultācijām ir saistītas ar sociālo sfēru - bezdarbs, dzīvokļu problēmas pensijas, pabalsti, darba attiecības. Taču var teikt, ka visi šie jautājumi ir saistīti un izriet viens no otra, jo no

cilvēka darba algas ir atkarīgs tas, vai viņam būs dzīvokļa parāds, no sociālā nodokļa iemaksām būs atkarīgs nodrošinājums vecumdienās utt. Tas būtu jāņem vērā izstrādājot likumprojektus, pieņemot valstiski svarīgus un individuālus lēmumus.

Darba attiecību sfērā birojs saņem dažādas sūdzības no darba ņēmējiem (5% no saņemtajām rakstiskajām un 12% no mutiskajām sūdzībām). Problēmas aktualitāti pierāda arī BDN veiktā aptauja, kur redzams, ka cilvēki uzskata, ka tieši darba sfērā visvairāk tiek pārkāptas viņu cilvēktiesības.

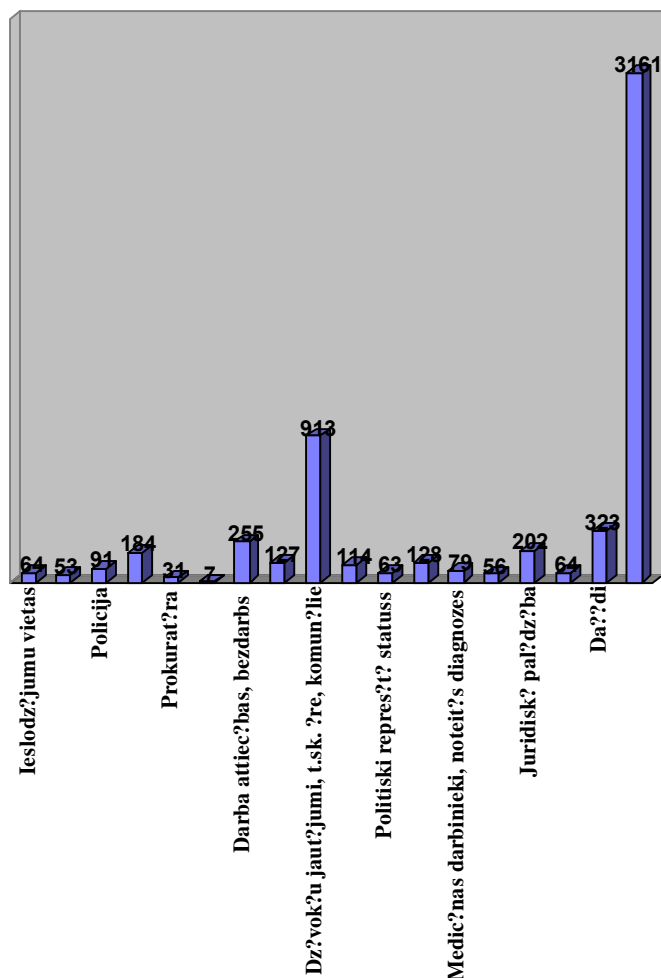
Pašreizējā situācija darba tirgū, ņemot vērā augsto bezdarba līmeni, ir vairāk labvēlīga darba devējam, līdz ar to birojā vairāk palīdzību meklē darba ņēmēji, kuri sūdzas par darba devēju patvaļu un savu neaizsargātību darba tiesiskajās attiecībās, īpaši privātajā sfērā.

Birojs visvairāk saņem sūdzības par nepamatotu atlaišanu no darba, darba algu un sociālā nodokļa savlaicīga neizmaksu, atvaļinājumu, garantiju un kompensāciju nepiešķiršanu, darba līgumu neslēgšanu, tā nosacījumu neievērošanu vai patvaļīgu grozīšanu .

Aktuāls ir jautājums par diskrimināciju darba attiecībās, kas nav pieļaujama saskaņā ar Latvijas likumdošanu un starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem, tomēr, kā to pierāda atsevišķas sūdzības, tiešā vai netiešā veidā ir sastopama. Visbiežāk cilvēki darba attiecībās jūtas diskriminēti sava vecuma vai arī dzimuma dēļ, taču bieži vien tas ir grūti pierādāms, jo rakstiskajos atteikumos formulēts netiek. Piemēram, ja cilvēks atnāk un saka - es esmu sieviete, man ir 49 gadi un es nevaru atrast darbu - ar to ir par maz, ja viņa nevar norādīt konkrētu darba devēju, kas viņu ir diskriminējis. Arī likumdošana šajā jautājumā nav pilnīga. Pēdējā laikā arī politiskā pārliecība ir viens no diskriminācijas iemesliem.

Birojs uzskata, ka sūdzību skaita divkāršošanās neliecina par cilvēktiesību pārkāpumu pieaugumu, bet gan par Latvijas iedzīvotāju labāku informētību par savām tiesībām un pienākumiem.

STATISTKA PAR SŪDZĪBĀM

Sūdzību risināšanas gaita (piemēri)

1. 23. oktobrī birojs saņēma A. iesniegumu par to, ka viņš spiests aiziet no darba policijā savas seksuālās orientācijas dēļ.

Bauskas rajona laikraksts septembrī publicēja interviju ar A., kurā viņš atzina, ka ir homoseksuāls un ka Bauskas policijā ir vairāki homoseksuāli cilvēki. Pēc šīs publikācijas Bauskas policijā sasauca atestācijas komisiju, kura nolēma šo faktu paziņot Iekšlietu ministrijas Personālsastāva inspekcijai, un A. vietā strādāt tika uzaicināts jauns darbinieks.

Pārrunās ar Bauskas policijas vadību sūdzības iesniedzējam pārmesta valsts policijas goda aizskaršana, izteiktas draudīgas piezīmes un izdarīts spiediens, lai tiktu nosauktu pārējo homoseksuālo policijas darbinieku vārdi. To pierāda sarunas laikā A. veiktais audioieraksts. Pēc ziņojuma Iekšlietu ministrijai A. saņēma atteikumu strādāt Rīgas pilsētas Kārtības policijā. Pirms tam visās nepieciešamajās instancēs tas tika apstiprināts. Rezultātā A. bija spiests rakstīt atlūgumu, lai gan darbu policijā atstāt nevēlējās.

Iesniedzot sūdzību birojā, A. neprasīja panākt atjaunošanu darbā, bet vēlējās saņemt publisku atvainošanu no policijas par cieņas aizskaršanu.

Birojs savu attieksmi un ieteikumus izteica Bauskas policijas nodaļas vadībai. Diemžēl tā neatzīst cilvēktiesību pārkāpšanu un neuzskata, ka pret A. būtu vērsta neiecietīga un noraidoša attieksme vai goda un cieņas

aizskārums. Birojs sazinājās ar lekslietu ministriju, informēja par pārkāpumu un diskriminējošu attieksmi un lūdza sniegt oficiālu viedokli par kadru politiku.

Birojs uzskata, ka jebkuras personas diskriminācija tās seksuālās orientācijas dēļ ir Latvijas kā tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatprincipu un likumu pārkāpums. Vispārējais nediskriminācijas princips, ko Latvija atzīst par saistošu, nepieļauj diskrimināciju pēc rases, dzimuma, vecuma, valodas, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai citiem apstākļiem. Viens no šiem apstākļiem pēc Eiropas juristu saistošiem norādījumiem ir seksuālā orientācija. To nostiprina arī Eiroparlamenta rekomendācijas par vienlīdzīgu attieksmi pret visiem cilvēkiem neatkarīgi no viņu seksuālās orientācijas.

2. 4. decembrī birojs saņēma B. iesniegumu, kurā tika rakstīts par ģimeņu konfliktu ar lauksaimniecības uzņēmuma vadību sakarā ar dzīvojamās mājas apsaimniekošanu un siltā ūdens atslēgšanu.

Kad notika lauksaimniecības uzņēmuma privatizācija, privatizējamā uzņēmuma īpašumā tika nodots arī dzīvojamais fonds. Sakarā ar to, ka lauksaimniecības uzņēmuma vadīšana un māju apsaimniekošana ir ļoti atšķirīgas lietas, konkrētajā gadījumā ēkas tehniskajam stāvoklim netika pievērsta uzmanība. Arī ģimeņu maksas pilnībā nesedza visus izdevumus, bet ģimeņi atteicās maksāt augstāku ģimeņu maksu. Mājas tehniskais stāvoklis pasliktinājās, radās konflikts starp ģimeņiem un uzņēmuma vadību. 1997. gada ziemā parādu dēļ tika atslēgts siltais ūdens un apkure.

Lai nodotu māju pašvaldībai, bija nepieciešams remonts. To uzņēmuma vadība finansiāli nevarēja atļauties, bet pašvaldība nevēlējās ieguldīt savus līdzekļus un atteicās ēku pārņemt savā bilancē. Abas puses nevarēja vienoties par mājas nodošanu un izveidojās otra konfliktsituācija - starp uzņēmuma vadību un pašvaldību.

Brīdī, kad birojs sāka izskatīt šo iesniegumu, visas ieinteresētās puses atradās «kara pozīcijās». Birojs kā starpnieks kopā ar Pašvaldības lietu pārvaldi panāca vienošanos ar pašvaldību un uzņēmuma vadību, kādā kārtībā šī dzīvojamā ēka, kā arī mājas, kas atrodas līdzīgā statusā, tiks nodotas jaunam īpašniekam.

Birojs uzskata, ka LR likumdošana nenodrošina ģimeņu tiesības, jo valsts nav izveidojusi konkrētu mehānismu, kā viņi var aizstāvēt savas intereses. Konkrētajā gadījumā neviena no pusēm nebija pārkāpusi pastāvošo likumdošanu, atbildīgo nebija, tāpēc ģimeņiem nebija iespējams šo jautājumu atrisināt pat tiesas ceļā. Šoreiz ar biroja starpniecību tika panākta problēmas atrisināšana, bet, jāatzīst, ka vairumā gadījumu risinājums netiek rasts.

3. Birojā sūdzību iesniedz persona C., kurai bija problēmas ar reģistrāciju un pierakstu.

1992. gada beigās Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP) atteicās viņu iekļaut iedzīvotāju reģistrā, jo viņai nebija pieraksta. 1997. gadā viņas vīramāte deva piekrišanu viņu pierakstīt savā apdzīvojamā platībā, bet PMLP pieprasīja C. Krievijas pilsoņa pasi, lai viņa varētu legalizēties Latvijā. C. Latvijā atrodas kopš astoņdesmitajiem gadiem.

Birojā viņas lieta tika sagatavota PMLP konsultatīvajai padomei, kura pieņēma lēmumu iekļaut C. Latvijas Republikas iedzīvotāju reģistrā un izsniegt viņai nepilsoņa pasi.

Pielikumi (*birojs pievienos*)

Likums par Valsts cilvēktiesību biroju Tiesību konsultatīvās padomes nolikums Invalīdu tiesību darba grupas nolikums

Pielikums Nr.3

Invalīdu tiesību darba grupas (turpmāk - Darba grupa) mērķis un uzdevumi

1. Darba grupas mērķis ir izvērtēt invalīdu tiesību ievērošanas situāciju valstī un izstrādāt ieteikumus apzināto problēmu novēršanai un invalīdu tiesību veicināšanai.

2. Mērķa īstenošanai Darba grupa veic šādus uzdevumus:

2.1. izstrādā priekšlikumus situācijas uzlabošanai un tiesību ievērošanas veicināšanai un lemj par atbildības sadalīšanu šo priekšlikumu īstenošanai;

2.2. apspriež un izsaka savu vērtējumu par biroja sagatavotajiem projektiem;

2.3. izvērtē invalīdu tiesību situāciju valstī, sagatavojot par to ziņojumus un iesniedzot birojam.

Ziņojumu gatavošanu organizē Darba grupas vadītājs. Viņš/ viņa var lūgt pārējiem dalībniekiem izpildīt atsevišķus ziņojuma sagatavošanai nepieciešamos uzdevumus.

Ziņojumi ir iesniedzami biroja direktoram pēc vajadzības, bet ne retāk kā reizi ceturksnī.

Darba grupas sastāvs un darbība

3. Darba grupa sastāv no valsts, pašvaldību un sabiedrisko organizāciju pārstāvjiem. Darba grupā darbojas biroja pārstāvis. Darba grupas locekļus un vadītāju apstiprina biroja direktors.

4. Darba grupas sēdes notiek reizi divos mēnešos. Darba grupas vadītājs var sasaukt sēdes pēc saviem ieskatiem arī regulāro sēžu starplaikos.

5. Darba grupas vadītājs sagatavo sēžu darba kārtību un nosūta to Darba grupas dalībniekiem ne vēlāk kā divas nedēļas pirms kārtējās sēdes.

6. Darba grupas vadītājs un dalībnieki par dalību Darba grupā atalgojumu nesaņem. Plašāku pētījumu veikšanai birojs Darba grupai var piešķirt finansu resursus.

7. Administratīvos izdevumus, kas nepieciešami Darba grupas darbības nodrošināšanai, sedz birojs.

Darba grupas statuss

8. Invalīdu tiesību darba grupa ir veidota saskaņā ar likuma par Valsts cilvēktiesību biroju 4. pantu.

9. Darba grupai attiecībā uz biroju ir konsultanta statuss. Tās lēmumi birojam nav saistoši.

1997.gada 7.oktobrī

Olafs Brūvers
Valsts cilvēktiesību biroja direktors

1997. GADA NOTIKUMU KALENDĀRS

3. - 4. janvārī Rīgā kursi sākumskolas skolotājiem biroja skolu izglītības programmas ietvaros

13. - 14. janvārī Madonā seminārs par bērnu tiesību nodrošinājumu pašvaldībās

20. - 22. janvārī Kopenhāgenā Otrā Eiropas Nacionālo cilvēktiesību aizsardzības institūciju sanāksme

29. - 30. janvārī Rīgā seminārs ministriju un pašvaldību juristiem "Tiesību normu interpretēšana un starptautisko normu piemērošana valsts pārvaldes un pašvaldību darbā"

6. - 10. februārī Rīgā klašu audzinātāju kursi par cilvēktiesībām skolu audzināšanas darbā

10. - 12. februārī Latvijā uzturējās un biroju apmeklēja Braiens Burdekins (Brian Burdekin), ANO Augstā komisāra cilvēktiesību jautājumos padomnieks

17. - 19. februārī Kauguros seminārs "Policijas darbs ar nepilngadīgajiem" policijas nepilngadīgo lietu inspekciju priekšniekiem un Rīgas pašvaldību policijas jaunatnes lietu inspektoriem

7. - 8. martā Jūrmalā Baltijas un Ziemeļvalstu konferences "Sievietes un vīrieši dialogā" sagatavošanas ietvaros kursi par dzimumu līdztiesību žurnālistiem

10. martā biroja Informācijas un dokumentācijas centra atklāšana

21. martā Rīgā skolu izglītības programmas ietvaros nodarbības metodiskajosursos Kurzemes priekšpilsētas sākumskolu skolotājiem

26. - 27. martā Rīgā kursi sākumskolu skolotājiem biroja skolu izglītības programmas ietvaros (II daļa)

3. aprīlī Eiropas Komisijas komisāra Hansa van den Bruka vizīte
5. aprīlī seminārs “Pamatprincipi nacionālo minoritāšu izglītībā: problēmas un perspektīvas Latvijā”
7. - 8. aprīlī Jūrmalā seminārs nevalstiskām organizācijām, kuras palīdz personām ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem
10. - 12. aprīlī Tallinā ievadkonference “Sievietes un vīrieši dialogā”
18. - 19. aprīlī Rīgā seminārs par bēgļu likumdošanas īstenošanu
14. - 25. aprīlī birojā stažējas Vidzemes augstskolas studenti
21. - 25. aprīlī mācību brauciens žurnālistiem uz Zviedriju par dzimumu līdztiesības jautājumiem
25. aprīlī Rēzeknē skolu izglītības programmas ietvaros nodarbības metodiskajosursos Ludzas rajona sākumskolu skolotājiem
27. aprīlī Saldū skolu izglītības programmas ietvaros nodarbības metodiskajosursos Liepājas rajona sākumskolu skolotājiem Eiropas Sociālā harta
29. aprīlī Baltijas jūras valstu padomes komisāra Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību jautājumos Ole Espersena vizīte
11. - 15. maijā Oslo konference par personu ar garīgiem traucējumiem tiesību aizsardzību
11. - 16. maijā Strasbūrā Eiropas Padomes dalībvalstu konference par Sociālās hartas ieviešanu
14. - 16. maijā Viļņā seminārs par bēgļu un migrācijas jautājumiem
16. maijā Rīgā seminārs par cilvēktiesībām Baltkrievijas pašvaldību deputātiem
26. - 28. maijā Maskavā seminārs par līdzdalības veicināšanu ANAP, valsts un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem
27. maijā Rīgā zinātniski praktisks seminārs “Bērns uz ielas”
28. maijā Saeima par biroja direktoru apstiprina Olafu Brūveru
29. maijā biroja izbraukums uz Cēsīm
29. - 30. maijā Rīgā seminārs advokātiem “Eiropas cilvēktiesību konvencijas piemērošana praksē”

29. maijā Rīgā atklātā lekcija "Apvienoto Nāciju organizācijas cilvēktiesību sistēma. Cilvēktiesību komitejas darba salīdzinājums ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas mehānismiem"
30. maijā - 1. jūnijā Druskininkos ievadkonference "Sievietes un vīrieši dialogā"
3. jūnijā Rīgā seminārs pašvaldību juristiem par cilvēktiesību jautājumiem pašvaldību darbā
3. - 4. jūnijā Rīgā Baltijas valstu konference "Bērns apdraudētā sociālā vidē"
9. - 11. jūnijā Rīgā trešā starptautiskā ANAP konference par ombudu un nacionālo cilvēktiesību aizsardzības institūciju darbību
20. - 21. jūnijā Rīgā konference "Eiropas Savienība un Baltijas valstis: demokrātijas drošība un cilvēktiesības"
3. - 4. jūlijā seminārs par Latvijas Republikas Satversmes tiesas darbību
10. - 11. jūlijā seminārs par Eiropas Sociālo hartu un pārskatīto Eiropas sociālo hartu
14. - 16. jūlijā moldāvu delegācijas vizīte birojā
20. augustā MK Bērnu tiesību aizsardzības komisijas sēde
21. - 27. augustā Kopenhāgenā seminārs "Bērnu tiesību rokasgrāmatas veidošana"
26. augustā starptautiska jauniešu vasaras cilvēktiesību nometne
28. augustā biroja izbraukums uz Liepāju
29. augusta biroja vizīte EDSO pārstāvniecībā Varšavā
1. septembrī UNDP valdes delegācija birojā
2. septembrī seminārs "Nacionālo minoritāšu problēmas Latvijā"
5. - 6. septembrī prezidentu konference Viļņā
7. - 13. septembrī apmācība krievu valodā uzticības telefonu darbiniekiem
9. - 11. septembrī Eiropas ombudu konference Izraēlā
13. septembrī konference par Satversmes tiesu un cilvēktiesībām
13. un 14. septembrī biroja pārstāvji kā novērotāji no Latvijas piedalījās Bosnijas un Hercegovinas vēlēšanās.
15. - 16. septembrī seminārs "Cilvēktiesības un invalīds"

19. septembrī Invalīdu informācijas diena birojā
24. - 25. septembrī seminārs "Skolas vecuma bērnu uzskaites realizācija pašvaldībā"
27. septembrī Nevalstisko organizāciju forums
29. septembrī Rīgā Nacionālo sieviešu līgas seminārs
10. oktobrī Ogrē tikšanās ar invalīdiem un pensionāriem
11. - 14. oktobrī Oslo 5. Eiropas etnisko minoritāšu un migrantu konference, kas veltīta AIDS problēmām
14. oktobrī birojā atklāta diskusija par bijušo ieslodzīto rehabilitāciju
15. oktobrī birojā diskusija par sociālajām tiesībām
16. oktobrī biroja izbraukums uz Daugavpili
17. oktobrī Francijas Tieslietu ministrijas Eiropas un starptautisko lietu dienesta vadītāja A. Bušē vizīte birojā
19. - 22. oktobrī Barselonā 6. Eiropas kongress "Vardarbība pret bērnu"
22. - 26. oktobrī Stokholmā starptautiskā konference par kriminālpolitiku Zviedrijā
24. oktobrī Rīgā konference "ANO sistēma Latvijā"
28. oktobrī tikšanās ar Saeimas frakciju pārstāvjiem jautājumā par tiesību ierobežošanu likvidēšanas personām bez LR pilsonības
29. oktobrī biroju apmeklē EDSO Komisārs mazākumtautību jautājumos Makss van der Stūls
29. - 30. oktobrī Rīgā seminārs "Sociālās palīdzības, nevalstisko organizāciju un pašvaldību nākamie soļi"
3. novembrī birojs izveido darba grupu "Cilvēktiesību apmācība policijas darbiniekiem"
4. - 8. novembrī Ķelnē konference "Minoritātes Centrāleiropas valstīs"
10. novembrī Informācijas un atbalsta centra intīmservisa darbiniekiem darba grupas sēde
10. - 17. novembrī Kopenhāgenā Dānijas Cilvēktiesību centra I. Vadības konference

27. - 29. novembrī Meridā (Meksika) 4. starptautiskā ombudu un nacionālo cilvēktiesību institūciju konference

28. - 29. novembrī Helsinkos starptautiskais seminārs par migrācijas jautājumiem

29. novembrī - 3. decembrī Brdo (Slovēnija) starptautiskā konference par nacionālajām minoritātēm

1. - 4. decembrī Budapeštā konference "Starpdisciplinārā sadarbība vardarbības pret bērnu gadījumā"

2. decembrī biroju apmeklē Eau - Claire Viskonsinas Universitātes studentu grupa

3. decembrī Starptautiskā invalīdu diena

7. decembrī invalīdu un viņu draugu apvienība "Apeirons" birojā rīko preses konferenci

8. decembrī Dobelē lekcija skolotājiem par vardarbību pret bērnu

10. decembrī ANO Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas pieņemšanas 49. gadadiena

10. - 11. decembrī Rīgā Baltijas valstu seminārs "Cilvēktiesību izpratnes veidošana sākumskolā"

10. - 12. decembrī Strasbūrā seminārs "Policija un cilvēktiesības. 1997. – 2000."

Alfabētiskais rādītājs

Atskats uz paveikto	3
Analīze, pētījumi un viedokļi	8
Bērnu tiesības	10
Biroja izbraukumi	31
Citu sabiedrības grupu tiesības	27
Diskriminācija darba tirgū	22
Dzīvesvietas reģistrācija	21
Gada notikumu kalendārs	40 (bez pielikumiem)
Homoseksuālistu tiesības	15
Ieslodzīto un bijušo ieslodzīto tiesības	13
Informācija un izglītība	24
Informācijas un dokumentācijas centrs	35
Informatīvie izdevumi	33
Invalīdu tiesību darba grupas nolikums	
Īpašuma tiesības	22
Likums par Valsts cilvēktiesību biroju	
Mazaizsargāto sabiedrības grupu tiesības	10, 24
Nacionālo minoritāšu tiesības	14
Pacienta tiesības	15
Patvēruma meklētāju tiesības	13
Personu ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem tiesības	12
Pilsonība	19
Prostitūtu tiesības	15
Pulcēšanās brīvība	19
Reliģijas brīvība	17
Satversmes II daļa	16
Sociālās tiesības	23
Sūdzību izskatīšana	36
Tiesības uz taisnīgu tiesu	20
Tiesību konsultatīvās padomes nolikums	
Valsts pārvalde	22
Valsts valoda	18
Vispārējie cilvēktiesību jautājumi	16, 30

Šis jāpievieno Invalīdu teksta beigās pie analīzes daļas.(starp 12. un 13.lpp)

Lai apspriestu invalīdu stāvokļa uzlabošanas iespējas, birojs organizēja diskusiju "Vienlīdzīgas iespējas invalīdiem!", kurā piedalījās sabiedriskās organizācijas, likumdevēja un valsts pārvaldes pārstāvji. Diskusijas rezultātā Saeimas pārstāvji apņēma sekot, lai nākotnē pieņemtie likumi būtu saskaņā ar ANO Paraugnoteikumiem par vienlīdzīgām iespējām invalīdiem, bet pie biroja tika nolemts ar 1998.gadu izveidot pastāvīgu Invalīdu tiesību darba grupu. Šīs darba grupas mērķis ir izvērtēt invalīdu tiesību ievērošanas situāciju valstī un izstrādāt ieteikumus apzināto problēmu novēršanai un invalīdu tiesību veicināšanai (Invalīdu tiesību darba grupas nolikumu skatīt pielikuma nr. 2). Kā aktuālākās invalīdu problēmu jomas tika noteiktas - vides pieejamība, izglītība un nodarbinātība, kā arī sabiedrības attieksme pret invalīdiem.